

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут Електроенергетики

Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студента

Кирпи Тетяни Анатоліївни

академічної групи

035м-17-1

спеціальності

035 Філологія

спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно)», перша - англійська

на тему: Прислів'я та приказки на позначення емоцій людини в сучасній англійській та німецькій мові: перекладацький аспект

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи				
розділів:				
1.				
2.				
Рецензент				
Нормоконтролер				

Дніпро
2018

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри
перекладу

(підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2018 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня магістр

студенту **Кирпи Тетяни Анатоліївни** академічної групи **035м-17-1**
(прізвище та ініціали) (шифр)

спеціальності **035 Філологія**

спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська

на тему: **Прислів'я та приказки на позначення емоцій людини в сучасній англійській та німецькій мові:перекладацький аспект**

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 12.11.2018 № 1913-л

Розділ	Зміст	Термін виконання
1.	Теоретичні основи виникнення та вживання прислів'їв та приказок	
2.	Практичні особливості використання та перекладу англійських та німецьких прислів'їв та приказок	

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

_____ (прізвище, ініціали)

Дата видачі 01.10.2018

Дата подання до екзаменаційної комісії 10.12.2018

Прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

_____ (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи виникнення та вживання прислів'їв та приказок	9
1.1 Характерні особливості прислів'їв та приказок	9
1.2 Джерела виникнення прислів'їв та приказок.....	14
1.3 Класифікація прислів'їв та приказок	26
1.4 Національна культура через призму прислів'їв та приказок ...	29
1.5 Вираження емоційного стану мовними засобами.....	35
Висновки до 1 розділу	38
РОЗДІЛ 2. Практичні особливості використання та перекладу англійських та німецьких прислів'їв та приказок	40
2.1 Труднощі перекладу англійських та німецьких прислів'їв та приказок	40
2.2 Вираження емоційного стану людей у прислів'ях та приказках, порівняльна характеристика	54
Висновки до 2 розділу	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Якщо говорити про будь-який народ, то звичайно, мова піде про щось особливе, що притаманне лише для цієї нації, зазвичай про її звичаї, традиції, літературні здобутки, загалом про культуру. Своєрідність і неповторність культур формується на протязі багатьох сторіч. Саме культура формує принципово важливі стереотипи, цінності, норми людства, а також виробляє у людині негативне або позитивне відношення до того чи іншого вчинку, явища, чи факту.

Завжди з нацією асоціюється національна культура й уподібнюється насамперед з рисами характеру, якостями, які властиві даному етносу. Коли людина вбирає у себе сутність тієї чи іншої культури, мислить та діє в її межах, вона має національну належність, оскільки так чи інакше пов'язана з її цінностями, розділяє її турботи, похибки тощо. І саме це все складає національну ідентичність людини.

Фольклор – є одним з елементів культури, який допомагає усвідомити національну культуру. Блискучими прикладами усної народної творчості є прислів'я та приказки.

Взагалі, прислів'я та приказки, досить широке поняття, з одного боку, це фразеологічна одиниця, а з іншого – це жанр фольклору, саме вони відображають народну думку і завдяки цьому у фольклористиці їх називають малими жанрами фольклору.

Приказки та прислів'я вимагають особливої уваги, адже надають мові особливого колориту, роблять її більш образною та виразною. Вони займають досить значне місце в словниковому складі англійської та німецької мови і побудовані на загальнонародній лексиці, тому їх широко вживають у розмовній та літературній мові.

Деякі вчені основним критерієм розмежування прислів'їв та приказок вважають особливості їх синтаксичної структури.

Слід дати визначення поняттям «прислів'я» та «приказки».

Прислів'я – влучний образний вислів, часто ритмічний, який віддзеркалює суть якого-небудь процесу, явища, має повчальний зміст.

В той час, як приказка поширений образний вислів який не є на відміну від прислів'я цілою фразою, або реченням.

Так, відносячись до одного жанру, прислів'я і приказки відрізняються певними структурними особливостями.

Прислів'я – це довершений за змістом вислів, або граматично й інтонаційно оформлене судження, як правило, у формі складного речення, наприклад, «Поженешся за двома зайцями – жодного не здоженеш».

Крім того, прислів'ям властиве повне вираження думки, а приказка висловлює думку неповно, часто є частиною прислів'я. На відміну від прислів'я, приказка не висловлює повне твердження й висновок з нього, не дає узагальнення, а підкреслює особливість конкретного предмету чи явища, дає в дотепній образній формі спостереження над цим явищем. З цього випливає те, що на противагу синтаксичній двочленній завершеності прислів'я, приказка – одночленна з синтаксичного погляду, тобто вона, переважно, є неповним реченням або частиною речення.

Говорячи про функціонування в мовленнєвих актах, приказки реалізують номінативну функцію, в той час як прислів'я – комунікативну. Інколи сама приказка не дає жодної поради і не містить застереження, але її можна легко перетворити на прислів'я.

Прислівниково-приказковий фонд, цікавий тим що в них відбивається думка не однієї людини, а народна оцінка життя, народний досвід та розум в них реалізує естетичні, пізнавальні та дидактичні потреби суспільства те, що В. Гумбольдт у свій час називав народним духом «духовним самопочуттям» він вважав що прислів'я та приказки можна розглядати, як сховище відомостей про народне життя, якесь дзеркало, що відображає не тільки побут, але і історію та вірування англійського народу.

Англійські та німецькі прислів'я і приказки дуже різноманітні за своїм змістом і охоплюють всі сторони життя свого народу. В прислів'ях та приказках

невтішна оцінка дається багачам, висміюються дурні, критикуються ледарі, прислів'я навчають ощадливості, працьовитості, тобто мають повчальний зміст.

Процес художнього засвоєння світу народом знайшов своє відображення у роботах видатного українського вченого в галузі мовознавства О.О. Потебні. У своїй роботі «Естетика і поетика слова» він описує механізм, який він назвав «згущенням думки». Його суть полягає в тому, що уся різноманітність навколишнього світу зводиться до більш-менш певної кількості поетичних образів, які заміщують абстраговані висновки та служать засобом скорочення розумових зусиль. У широкому розумінні термін «образ» означає відображення зовнішнього світу у свідомості людини. Він допомагає їй передати те особове бачення світу, яке складене у вислові.

Дуже довго існують і передаються із покоління в покоління твори усної народної творчості, а особливо прислів'я та приказки. Згідно з концепцією «економії мислення» образи – це засоби скорочення розумових зусиль, замітники тих думок, з котрих вони виникли. При цьому зміст їх залишається змістово-практичним, вони володіють насамперед конкретно-матеріальною образністю. Образність взагалі можна віднести до експресивних засобів мови, тому що вона передає не тільки логічну, але й емоційну інформацію за допомогою системи стилістичних засобів.

Актуальність даної теми в тому, що останніми десятиріччями жодна галузь лінгвістичної науки не привертала до себе такої уваги мовознавців, як фразеологія. Якщо у 50-ті роки ХХ ст. про неї писали, що вона ще перебуває у стані «прихованого» розвитку, то нині можна сказати, що фразеологія по праву зайняла місце самостійної лінгвістичної дисципліни. Останнім часом з'являється все більше прислів'їв та приказок на позначення емоційного стану людини. Оскільки дана тема є досить важливою в аспекті вивчення сучасної англійської та німецької мови, це зумовлює необхідність її дослідження.

Об'єктом даної роботи є прислів'я та приказки англійської та німецької мов.

Предметом даного дослідження є переклад прислів'їв та приказок, що вказують на емоційні стани людини.

Мета роботи полягає у встановленні особливостей приказок та прислів'їв з урахуванням актуальних тенденцій сучасної англійської та німецької мов, що позначають емоційні стани людини.

Щоб досягти поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання** :

- 1) детально охарактеризувати прислів'я та приказки;
- 2) встановити різницю між цими фразеологічними одиницями;
- 3) розглянути джерела виникнення;
- 4) класифікувати прислів'я та приказки;
- 5) дослідити прислів'я та приказки на позначення емоційності;
- 6) розгляти методи перекладу англійських та німецьких прислів'їв та приказок.

Методи дослідження. У дослідженні було застосовано комплексний перекладознавчий аналіз прислів'їв та приказок в англійській та німецькій мовах. Під час перекладу прислів'їв та приказок було застосовано порівняльний метод з метою продемонструвати зіставлення перекладу у різних мовах та встановлення їхніх спільних і відмінних рис.

Матеріалом дослідження є прислів'я та приказки на позначення емоцій та почуттів людини, відібрані з українсько-англійських та німецько-українських збірників паремійних одиниць, а також двомовних фразеологічних книг.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше досить широко розглянуто проблему перекладу англійських та німецьких прислів'їв та приказок на позначення емоційного стану людей, а також у визначенні певних схожих або відмінних ознак при перекладі.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що в роботі відтворений порівняльний аналіз різних прислів'їв та приказок на позначення емоційності, за допомогою якого поглиблено розуміння мовно-трансформаційних процесів, що відбуваються під час перекладу англійських та німецьких прислів'їв та приказок українською мовою. Класифіковано прислів'я

та приказки з урахуванням емоційного стану людей та систематизовано прийоми їх перекладу, що дає змогу осягнути увесь спектр можливих перекладацьких трансформацій.

Практична значимість роботи полягає у можливості застосування результатів дослідження для розв'язання практичних проблем, пов'язаних з англо-німецько-українським перекладом, зокрема перекладом паремійних одиниць. Крім того, результати дослідження можуть бути використані при проведенні занять з практики перекладу, а також при написанні студентами курсових і дипломних робіт з теорії перекладу.

Робота складається з Вступу, двох розділів, з висновками до них, Загальних висновків та Списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ВЖИВАННЯ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК

1.1 Характерні особливості прислів'їв та приказок

Прислів'я та приказки відіграють помітну роль майже в усіх галузях сучасної людини. Вони часто зустрічаються в оригінальних творах класичних та сучасних авторів, використовуються в засобах масової інформації, в пресі, у повсякденному мовленні. Словниковий склад сучасної німецької та англійської мов постійно поповнюється за рахунок вдалих афористичних виразів, що належать впливовим особистостям сьогодення. Прислів'я та приказки – це унікальна частка культури народу, без знання і розуміння якої неможливо досягнути національний склад мислення. Їх афористичність, яскравість образів, специфічна поетика викликає неабияку зацікавленість тих, хто вивчає іноземну мову і вимагає серйознішого аналізу змісту та форми мовних одиниць.

Прислів'я та приказки коротко, образно і емоційно висловлюють думку. Тому їм віддається перевага в розмовній мові. Але часто ними користуються і в літературі. Тут вони вживаються, зокрема, як заголовки газетних статей, назви розділів чи підрозділів книг, а також використовуються для надання стислої і влучної характеристики особам, їхнім вчинкам і поглядам.

За визначенням В. Даля, прислів'я – це коротка притча, в якій висловлено судження, присуд, повчання [16, 26].

Прислів'я – влучний образний вислів, часто ритмічний, який віддзеркалює суть якого-небудь процесу, явища, має повчальний зміст [64].

Приказка, за Далем, – це простий вислів без притчі, без судження, без висновку. Це образний вислів чи мовний зворот, який влучно характеризує людину, її вчинки, явища життя і т. ін., і є елементом ширшого судження: «Гнатися за двома зайцями» [16, 26].

З.К. Тарланов вважає, що приказка відноситься до прислів'я як частина до цілого [56, 43]. Тобто прислів'я може функціонувати окремо, а приказка завжди повинна бути включена в переважаючу її одиницю, у складі якої вона набуває функціонального статусу.

Звісно, що спочатку прислів'я та приказки були пов'язані з необхідністю зафіксувати у свідомості людини великий філософський та історичний досвід, який накопичувався поколіннями, формуючи канони свого життя у формі

законів, правил поведінки. Але можливості людської свідомості обмежені. Дуже важко зберігати в пам'яті великий обсяг інформації, явищ, подій, взаємовідношень між людьми. Саме тому прислів'ям та приказкам у більшості випадків притаманна лаконічність, яка виражається в максимально чіткій та стислій формі, завдяки якій «словам тісно, а думкам просторо» [33, 311].

Прислів'я та приказки – це один з найдавніших жанрів усної народної творчості, «вони є першим зразком мовної діяльності людини та пам'яток її словесного мистецтва» [45, 144]. Протягом багатьох століть ці вислови виявляли здатність народу відбирати й осмислювати найхарактерніші, найтипівіші сторони явищ природи, праці, побуту, родинного й суспільного життя тощо. Таким чином вони допомагали накопичити життєвий досвід, а також підкреслювали особливості взаємин між людьми. Тож, прислів'я та приказки – це короткі, стислі, а іноді і римовані вислови, які передають результати спостережень людиною свого життя в афористичній формі.

Що ж, прислів'я – це короткий образний влучний народний вислів повчального характеру, що виражає переважно морально-етичну проблему, узагальнює та типізує різні явища життя і входить, у свою чергу, до розмовного мовлення [34, 251]. Зазвичай авторів прислів'їв визначити неможливо, однак у ряді випадків прислів'ями стають, пройшовши випробування часом, фрази з творів різних авторів. Найчастіше народну популярність отримують рядки з байок. Прислів'я складаються з двох частин. Перша частина вказує на якесь явище, а зміст другої – це протиставлення першої частини або висновки. Наприклад: «you can take the horse to the water, but you can't make him drink» – «ви можете привести коня до води, але ви не можете примусити його пити».

Приказка – це стислий крилатий народний вислів, близький до прислів'я; іноді – укорочене прислів'я, але без властивого йому повчального характеру (наприклад, *as pale as a ghost*). Яскравими прикладами приказок можуть служити добре відомі «ведмежа послуга», «собака на сні», «весільний генерал». Будь-яке з цих виразів з легкістю можна замінити іншими словами. Сенс при цьому збережеться, зміниться тільки забарвлення пропозиції.

Наявність родової близькості прислів'їв і приказок викликає необхідність чіткого розмежування цих двох понять. Проте різкої відмінності між приказками і прислів'ями не існує. Різниця між ними полягає хіба що в тому, що «прислів'я завжди мають закінчений вигляд, тобто висловлюють думку повно, а приказки дають лише натяк на думку» [14, 43]. Також приказка – це словосполучення, для якого рима не характерна. Прислів'я ж найчастіше володіє не тільки римою, але і ритмом.

Прислів'я прості, в них немає складних слів і незрозумілих термінів. Вони були створені простим народом і для народу. Ці фрази лаконічні, конкретні, безапеляційні. Це істина, і з цією істиною сперечатися не варто.

Приказки мають під собою якийсь підтекст, іронію. Часто основна ідея виражається за допомогою образів, недомовленостей, перебільшень.

Окрім того, що прислів'я констатують деякі факти, вони ще й містять в собі пораду, застереження проти чогось, схвалення чогось тощо. Наприклад: *don't count your chickens before they are hatched* [23, 346] – «курчат восени лічать»; *an hour in the morning is worth two in the evening* – «ранок від вечора мудріший»; *velvet paws hide sharp claws* – «слова ласкаві, та думки лукаві». За структурними ознаками прислів'я традиційно відносяться дослідниками до текстів малих форм фольклору.

Варте уваги також і те, що досить часто у якості функціонального синоніму поняття прислів'я виступає поняття паремія. Паремія узагальнено визначається як стійке в мові та відтворюване в мовленні анонімне висловлення дидактичного характеру, що характеризується клішованістю, афористичністю та сентенційністю і включає прислів'я, приказки й ідіоматичні вирази [41, 86; 59, 36]. На думку О.В. Корень, етимологічно поняття паремія має біблійне походження, але з часом воно набуло загального змісту і це, у свою чергу, дає підстави вважати, що прислів'я та паремія співвідносяться між собою як видове та родове поняття [28, 5]. Наявність родової близькості прислів'я та приказки також викликає необхідність чіткого розмежування цих двох понять. Так, до ізоморфних рис цих текстів малої форми включають стійкість, народність,

лаконізм, образність та експресивно-емоційну насиченість [5, 7; 28, 5-6]. Водночас, на відміну від прислів'я, приказка не позначена дидактичністю та завершеністю думки [5, 7; 28, 5-6]. Крім того, вона номінує в образній формі конкретний предмет, явище або випадок та характеризує особу [5, 7; 21, 3].

За структурними ознаками прислів'я традиційно відносяться дослідниками до текстів малих форм фольклору, які також називають малими жанрами семіотичної системи фольклору [25, 132], малими літературними формами (фольклорними або авторськими) [59, 36], нетиповими текстами малої форми [28, 4], малими текстами-кліше [46, 8-9], малими літературно-художніми формами тощо та відносять до них міні-казку, байку, афоризм, загадку, прислів'я тощо [19, 83; 55, 23]. Щодо визначення лінгвістичного статусу прислів'я, то найбільш доцільним буде термін «текст малої форми» або «нетиповий текст малої форми» [18, 179].

Щодо розгляду жанрової ознаки прислів'я як тексту малої форми то О.В.Корень засвідчив, що генезис фольклорних жанрів прийнято зазвичай пов'язувати з трансформацією об'єктивних (міфологічних) словесних значень у суб'єктивні (поетичні) шляхом постійного згущення (термін О.О.Потебні) поетичної думки та метафоризації слова [26, 21]. Крім того, до основних ознак фольклорного жанру відносять єдність поетичної форми, побутового застосування і виконання [52, 52-67].

Оскільки прислів'я мають повчальний характер, то їх часто порівнюють з байкою. Байку, за спостереженням Куніна О. В. [32, 203], відрізняє від прислів'я більш ускладнена композиційна будова (наприклад, фабула, зафіксоване авторство, наявність дійових осіб тощо), яка й обумовлює її функціонування в якості повноцінного літературного твору, у той час як прислів'я, в першу чергу, є комунікативною мовною одиницею.

Приказки не мають такого повчання. Найчастіше – це влучні переносні порівняння, фігуральні звороти, які використовують для надання висловлюванню емоційності та жвавості, а людині, предмету, дії чи явищу –

влучної характеристики. Наприклад: sink or swim – «або пан, або пропав», the devil is blind – «як рак свисне».

Приказка часто буває частиною прислів'я. Наприклад, приказка to look a gift horse in the mouth – «заглядати в зуби дарованому коневі (критикувати подарунок)» – це частина прислів'я don't or (never) look a gift horse in the mouth – «дарованому коневі в зуби не заглядають»; to run after two hares – «гнатися за двома зайцями» – це частина прислів'я if you run after two hares you will catch neither – «за двома зайцями поженешся, жодного не зловиш» [14, 43].

Прислів'я найчастіше – двочленне речення, наприклад: Wer zwei Hasen hetzt, fängt keinen / Хто два зайці гонить, той жодного не зловить. Але коли в народі говорять: Er hetzt zwei Hasen / Він два зайці гонить, тоді це буде приказка, хоч це речення також є двочленим.

На відміну від прислів'я, у синтаксичному відношенні приказка функціонує як фрагмент речення чи образне порівняння. При цьому, приказки здатні виступати у формі речення лише у вигляді розгорнутих обставин [10, 92]. Наприклад:

- the fat is in the fire / Öl ins Feuer gießen/schütteln – підлити масла у вогонь
- when two Sundays come together / Wenn Ostern und Pfingsten auf einen Tag fallen – як рак свисне [13, 112].

Іноді дуже важко відрізнити прислів'я від приказки. Щоправда, приказка часто межує з прислів'ям. У разі приєднання до приказки одного слова або зміни порядку слів, вона стає прислів'ям. Відтак, в усному мовленні приказки часто стають прислів'ями, а прислів'я – приказками. При цьому, як було виявлено, приказки здатні виступати у формі речення лише у вигляді розгорнутих обставин.

Характерною особливістю прислів'я є завершена самостійна фраза. Істинність цього виразу не викликає ні найменших сумнівів, адже далеко не кожне народне судження витримувало перевірку часом. Прислів'я повчає, наставляє, підказує, допомагає зробити правильний вибір. А приказка у свою

чергу є частиною якого-небудь вираження, додаючи йому настрою, яскравості, образності [48, 17]. Як правило, приказки використовують в якому-небудь контексті.

І якщо прислів'я – це мудрість народу, то приказки – це його характер, його мова, його емоції.

1.2 Джерела виникнення прислів'їв та приказок

Переважну більшість приказок та прислів'їв було складено ще в прадавні часи. З того часу вони передаються з покоління в покоління з тим самим значенням. Впродовж віків вони не втратили своєї властивості коментувати життєві ситуації і нагадувати про те, що мудрість наших предків може бути корисною нам і зараз.

Творення прислів'їв – це довготривалий процес, а тому неможливо точно визначити, коли саме вони з'явилися. Проте ми можемо з впевненістю говорити про шляхи їх утворення. Джерела виникнення прислів'їв і приказок досить різноманітні. Висловлювання стає прислів'ям лише після того, як сприймається і засвоюється простими людьми. З часом прислів'я чи приказка стає частиною суспільної свідомості [14, 44]. Можна припустити, що будь-яке прислів'я було створено конкретною людиною за певних обставин. Щодо виникнення прислів'їв і приказок у фольклористиці існує багато позицій, які умовно можна звести до двох теорій. Найпоширенішою в наявних підручниках і дослідженнях є думка, побудована на матеріалістично-історичному принципі вивчення фольклору, яка формулює причину виникнення прислів'їв як прагнення людей до організації трудового досвіду в словесних формах, які найлегше і найміцніше закріплювалися в пам'яті (наприклад, М. Горький називав прислів'я «трудовими лозунгами давнини»). Однак, важко погодитись, що прислів'я створювалися людьми, подібно до творів інших жанрів. Неможливо уявити також навмисне вкладання життєвого досвіду у певні словесні формули, легкі для запам'ятовування.

Природніше виглядає друга точка зору, висловлювана представниками міфологічної школи фольклористики. Вона пояснює прислів'я як «уламки» інших жанрів народної творчості: замовлянь, байок, казок, легенд, пісень тощо. Таким чином, розуміючи етимологію чи походження паремій, можна простежити період їх виникнення, асоціативне поле, історичні впливи, а загалом – дослідити розвиток усього жанру [39, 255].

Проникаючи у зміст кожної приказки, можна побачити, що всі вони належать до різних періодів національної культури, відтворюють еволюцію світогляду народу, фіксуючи не лише історичні, а й етнопсихологічні, релігійні, світоглядні риси різних епох [15, 72].

Найдавніші за походженням ті вислови, в яких збереглися залишки первісного дохристиянського світогляду: анімізму, тотемізму, зооморфізму. Вони є відголосками давніх жанрів та магічних обрядів (замовлянь, ворожінь), вірувань, забобонів. Риси анімізму простежуються в прислів'ях і приказках, пов'язаних із людською душею та одухотворенням неживих предметів: «вкласти душу», «витрясти душу», «залізти в душу», «як тіло без душі», «душа втекла в п'яти» і т. п. Збереглися й елементи язичницького політеїзму – «який бог намочив, такий і висушить».

Ряд висловів пов'язаний із древніми магічними діями. «Заговорювати зуби» походить від звичаю замовляти зубний біль; «перемивати кісточки» – від обряду перезаховання покійників, під час якого мили кістки, а також перемивання кісток у жертвовному могильнику, де вони зберігалися для ворожіння та інших ритуальних дій (люди, що здійснювали цей ритуал, пили міцний напій, а тому говорили багато зайвого, лихословили). З обрядами ворожіння пов'язані приказки «викапаний батько» (для певних магічних дій викапували з воску фігурки людей, з якими здійснювались різні маніпуляції); «сказав, як у воду дивився» (пов'язано з ворожінням по воді, кидаючи в неї камені чи інші предмети – вовну, віск), а також «вилами по воді писано» (первісне значення слова «вила» – кола, що утворювались на воді під час ворожіння, за якими і передбачали майбутнє); «пішло за водою», «як скупаний у

мертвій воді», «як вкопаний» та ін. теж пов'язано з різними магічними маніпуляціями. У прислів'ях відобразилась і магія чисел – 3, 7, 13, 100: «Сім разів відмір, а один відріж».

Від давніх вірувань беруть початок вислови, суміжні із забобонами: «Переступити поріг», «не пускати на поріг» (поріг – за уявленнями – притулок померлих душ, сакральне місце); «сказав би слівце, та піч у хаті» (піч – місце існування духу дому, родинного вогню); «ні пуху, ні пера» (так говорили мисливці перед полюванням, щоб «ввести в оману» духів і тварин і тим самим посприяти вдалому полюванню).

Багато паремій генетично пов'язані з обрядовою творчістю [42, 174]. Так, з весільного обряду походять вислови «підсунути гарбуза», «годувати гарбузами» (знак відмови при сватанні); «сидить, як засватана», «подати рушники», «розплести косу», «зав'язати хустку» та ін.; з похоронного – «врізати дуба» (труну робили, як правило, з дуба). З календарної обрядовості – «убратися в колодки» (від дня Колодія, яке справляли як свято змужнілих хлопців).

Не менше приказок виокремилось з пізніших жанрів:

байок:

Пожалів вовк кобилу, лишив тільки хвіст та гриву;

Добрий борщик, та малий горщик;

Вовкові овечі сльози та ін.;

казок:

За царя Хмеля, коли було людей жменя;

Скоро казка мовиться, та нескоро діло робиться;

За тридев'ять земель;

Хто не робить, той не їсть та ін.;

легенд:

Товчеться, як Марко по пеклу (Марко пекельний);

І ззаду знать, що Хомою звать (Хома невірний);

анекдотів:

Не мала баба клопоту – купила порося;

Купити kota в мішку;

Бачили, очі, що купували – їжте, хоч повилазьте;

народних оповідань:

На злодієві шапка горить; Кожен коваль свого щастя;

пісень:

А в суботу на роботу – то хай іде мама,

а в неділю на музику то вже піду сама;

А в козака кудрі в'ються, а в дівчини сльози ллються.

Гей, хто в лісі, озовися;

Сам п ю, сам гуляю, сам стелюся, сам лягаю та ін.;

демонології:

В чорта на кулічках;

Вовкулака, а не людина;

Продав чорту душу;

До чорта в зуби та ін.

Однак, можна виділити групу прислів'їв, які утворились осібно від інших жанрів фольклору. Шляхи їх виникнення можуть бути дуже різними. Так, багато висловів з'явилося на основі спостереження за різними життєвими явищами: поведінкою тварин («як кіт із псом», «на задніх лапах», «закусити вудила», «як мухи до меду», «битися, як риба об лід», «мовчати, як риба» та ін.); явищами природи («вода камінь точить», «нема диму без вогню», «яблуко від яблуні далеко не падає», «з великої хмари малий дощ», «причепився, як реп'ях до кожуха» та ін.). Чималий пласт пареміографії утворився на основі розвитку ремесел і суспільних відносин. Ці вислови виникли порівняно пізно, а тому стосуються переважно побуту і відображають реалії матеріального світу: «клин вибивається клином», «все перемелеться», «коса найшла на камінь», «товкти воду в ступі», «передати куті меду», «на один кшталт» або «на один штиб» (дерев'яні колодки, що використовувались для виготовлення взуття), «на один аршин» (крavecька міра); «урвалася нитка», «вивести на чисту воду» (рибу, щоб

легше витягнути сітку, не зачепити за водорості); «і кінці в воду» (коли судно відпливає, обрубують линви, кінці падають у воду) та ін.

Частина прислів'їв і приказок виникла на основі певних історичних подій чи епох: «гість не в пору – гірше татарина», «пусто, як Мамай пройшов», «Добриня хрестив мечем, а Путята – огнем», «свої люди – не татари, не дадуть пропасти», «не розуміє, як турок», «степ та воля – козацька доля», «козак з бідною, як риба з водою», «пропав, як швед під Полтавою» та ін. Деякі з них відображають давні закони та звичаї: «з ним каші не звариш» (в часи Київської Русі на знак укладання мирного договору два ворожі табори сходились і разом варили в одному котлі і їли кашу; а на деяких територіях подібний звичай існував під час укладання шлюбного договору); «піднести печеного рака» (знак відмови); «залити за шкіру сала», «здерти шкіру» (способи катування) та ін. На окремих приказках позначились і деякі міжнаціональні взаємини і впливи. Наприклад, вислів «підсунути свиню» походить з часів історичних зв'язків українців із мусульманами, яким Коран забороняє їсти свинину, – їм підсували свинину, щоб з них насміятись.

Найближчі до сучасності приказки, в яких зафіксовані певні суспільні відносини, реалії соціального життя, абстрактні поняття: «правда і в морі не потоне», «доля чумацька гірка, щастя щербате», «срібло-злото заведе в болото», «двоє б'ються – третій користає», «один за всіх і всі за одного», «як замість судді гроші, не чекай правди», «за добре діло стій до кінця сміло» та ін. До найновішого пласту належать ті зразки жанру, в яких ідеться про моральні якості людей, психічні стани тощо: «совість спати не дає», «сльозами горю не поможеш», «що в тверезого на думці, те в п'яного на язиці», «краще з мудрим загубити, ніж з дурним знайти» та ін.

Хибна думка, що прислів'я та приказки – це дуже стійкий жанр, що майже не піддається жодним змінам і впливам. Як бачимо з наведених прикладів, цей жанр більше, ніж інші, відкритий для запозичень з різних сфер людського життя; з плином часу наповнювався новими формами, темами, художніми засобами [36, 536].

Як зазначено вище, зрозуміло, що джерело походження багатьох висловів повністю втрачене. Тому доцільно відзначити, що прислів'я і приказки мають народне походження, а їх першоджерело – це колективний розум народу. Приклад такого англійського прислів'я: *bite off more than one can chew* – «взяти в рот більше, ніж можеш проковтнути».

У безлічі висловлювань, що підсумовують практичний досвід, значення слів переростало у форму прислів'я поступово. Фраза «*Make hay while the sun shines*», що походить з практики польових робіт, є прикладом такого прислів'я. Безсумнівно, будь-який фермер відчуває, що ця думка правильна, але не бачить необхідності виражатися цими словами. Але після того, як багато сотень людей висловлювали цю думку різними способами, після багатьох спроб і помилок і вона все-таки набула свою сталу форму, втілившись, врешті-решт, у вище згаданому прислів'ї. Подібним чином, але вже в результаті практичного досвіду торгових взаємин між людьми, виник вислів «*Don't put all your eggs in one basket*» [57, 73].

Загалом, дослідники припускають, що багато прислів'їв і приказок абстрактного характеру були створені інтелігентними людьми, які могли підкреслити особливості часу, взаємини між людьми і власне сутність людини. Яскравими прикладами, що підтверджують дане припущення, є прислів'я «*The end justifies the means*», яке виникло з теологічної доктрини XVII століття, або думка «*The wish is father to the thought*», вперше висловлена Юлієм Цезарем, або ж вислів «*A soft answer turns away wrath*», запозичене у своїй завершеній формі з Біблії [14, 43]. Варто сказати, що ці прислів'я стали частиною усної традиції ще задовго до того, як вони знайшли свою письмову форму.

Значна кількість англійських приказок і прислів'їв взята саме зі Священного Писання. Оскільки Біблія перекладена з івриту, то її мудрі думки відображають свідомість староеврейського суспільства. «Книгу книг» читали ще у старі часи, тому багато висловлювань з неї стали частиною свідомості людства. Наприклад: *You cannot serve God and mammon; The spirit is willing, but the flesh is*

weak. Існують, проте, і вислови, що взято із Біблії, але в них дещо змінені деякі слова: Spare the rod and spoil the child; You cannot make bricks without straw.

Ще одним з найважливіших джерел англійських прислів'їв є професійна мова. У ній поширені терміни та розмовні, або просторічні професіоналізми. Багато термінів та професіоналізмів у різних сферах людської діяльності отримують загальне значення і входять до складу фразеологізмів [18, 83]. Наприклад: Draw smb's fire (воєнне) – викликати вогонь на себе; стати ціллю для чийогось нападу; come up to the scratch (спорт) – бути готовим до боротьби; бути у формі.

Вживання приказок і прислів'їв досягло розквіту за часів Шекспіра, і більш ніж ймовірно, що багато з них, приписувані саме йому, проте існували в усній традиції і раніше. Цілком логічно, що Шекспір їх лише популяризував. Але і не варто заперечувати думку про те, що Шекспір був творцем влучних висловів. «Цитати Шекспіра стали і залишаються надзвичайно чисельними – вони зробили значний вклад у лексику англійської мови» [3, 180].

За кількістю фразеологізмів, що збагатили англійську мову, твори Шекспіра посідають друге місце після Біблії. Дуже часто дослідники називають їх «шекспіризмами». Більшість з них трапляється в тексті лише один раз і тому їх форма є фіксованою. Наприклад: The be-all and end-all – «те, що заповнює все у житті» («Макбет»); Eat somebody out of house and home – «розорити людину, живучи за її рахунок» («Король Генріх IV»).

У сучасній англійській мові до висловів Шекспіра можуть вноситися ті чи інші зміни. Деякі з цих змін можна показати в таких прикладах: шекспіризм at one fell swoop («Макбет») одразу став вживатися в скороченому вигляді at one swoop; the better part of valour is discretion – «одна з прикрас хоробрості скромність» («Король Генрі IV») існує в англійській мові зі зміненим порядком слів: Discretion is the better part of valour [49, 149].

Слід зауважити, що не тільки Шекспір, але й інші англійські письменники використовували прислів'я та приказки, зокрема, Байрон Дж., Мільтон Дж. та інші. Вартий уваги той факт, що висловлювання з літературних творів час від

часу використовуються у якості прислів'їв, але так і не стають ними, будучи не то цитатою, не то прислів'ям. До їх числа відносять, наприклад, висловлювання Джонсона С.: «No man but a blockhead ever wrote except for money» [70]. Це є підтвердженням того, що прислів'я постійно перебувають у русі.

Інше важливе джерело англійських прислів'їв – це прислів'я та приказки, запозичені з інших мов. Наприклад: «There is many a slip between the cup and the lip» [2, 109] – (із грецької мови); «Custom is the second nature», що означає: звичка – друга натура (із латинської мови); «To put the cart before the horse» – поперед невода рибу ловити (із французької мови).

Прислів'я, перш ніж стати англійським, існувало у латинській, французькій чи, скажімо, у якійсь іншій мові. Це означає, що воно могло бути запозиченим із якої-небудь іншої мови. Цікавим є припущення, що вислів з самого початку його використання міг належати до англійської мови.

Щодо проблем німецької фразеології, то вітчизняні та німецькі лінгвісти приділяють їй велику увагу, окремі питання цієї порівняно нової галузі висвітлені ще недостатньо. До таких питань слід віднести, насамперед, дослідження шляхів виникнення фразеологічних одиниць. Лише у працях А.П. Хазанович і Л.А. Липської цій проблемі присвячені окремі розділи, у яких автори аналізують історичні фактори, що зумовили появу і вживання у переносному значенні ідіоматичних зворотів. У інших дослідженнях трактуються лише окремі моменти, що пояснюють етимологію тих чи інших фразеологічних одиниць.

Велике значення для розвитку вчення про фразеологію мають праці акад. В.В. Виноградова. Основне значення його семантичної теорії фразеології полягає в тому, що завдяки їй фразеологічні одиниці були виділені у системі мови як лексичні комплекси, що відрізняються семантичною своєрідністю. За ступенем семантичної спаяності, В.В. Виноградов розрізняє три типи фразеологізмів: зрощення, або ідіоми, фразеологічні єдності й фразеологічні сполучення. Питання класифікації фразеологічних одиниць у німецькій мові широко висвітлене в працях проф. Чернишової І.І., яка розділяє чотири типи

словосполучень: фразеологічні одиниці, фразеологізовані сполучення, типові конструкції, лексичні єдності [60, 86].

Головним напрямком праць німецьких лінгвістів залишаються дослідження етимології окремих фразеологізмів або тематична систематизація ідіоматичного матеріалу. До лексикографічних джерел, що мають етимологічний характер досліджень, належать праці відомих німецьких лінгвістів К.В. Борхардта, Г. Бюхмана, Я.Л. Грімма, Г.Ф. Зейлера, П.Ф. Клуге, Г. Пауля, К. Пуецфельда, А.А. Ріхтера, О.Г. Шрадера та ін. Проте цінний фактичний матеріал у працях німецьких мовознавців часто немає теоретичного обґрунтування. Це стосується, зокрема, проблеми шляхів виникнення та джерел утворення фразеологічних зворотів [65].

Виникнення фразеологічних одиниць зумовлене необхідністю позначити нові поняття, які виникають у житті народу, або висвітлити вже існуючі поняття у мові з якого-небудь іншого боку, надаючи їм нового стилістичного відтінку.

Професійна діяльність людини, жаргонна лексика, певні соціальні умови та різні життєві ситуації, міфологія і сучасна художня література, окремі історичні факти послужили основою появи багатьох прислів'їв.

Походження великої групи прислів'їв пов'язане з різними сферами діяльності людини. Вони виникли в основному на базі вільних словосполучень, які відображали різноманітну професійну діяльність. Такі прислів'я з'являлися у вузькому професійному середовищі і були зрозумілі всім членам колективу, оскільки вони служили для позначення суспільної практики, яка існувала у цьому колективі. Вийшовши за межі вузького професійного середовища, прислів'я, яке вживалося там у буквальному значенні, набуло переносного значення. Воно сприймалося як образний вираз, оскільки легко пов'язувалося з існуючою в реальній дійсності суспільною практикою. Проте з часом згадана суспільна практика зникла з життя колективу, а зв'язок між прямим та переносним значеннями прислів'я поступово слабнув і нарешті зовсім губився [11, 20].

Походження деяких прислів'їв пов'язане з працею ремісників, пізніше основою появи багатьох з них стало промислове виробництво. Наприклад, прислів'я: *wo gehobelt wird, fallen Späne* – ліс рубають, тріски летять – походить з лісорубської справи; *besser zweimal messen als einmal vergessen (erst besinnen, dann beginnen; erst wägen, dann wagen)* – з практики шевців; *viel Geschrei und wenig Wolle* – з побуту мешканців сільської місцевості. В основі виникнення звороту лежить комічний образ вівчаря, який вирішив постригти вівцю і одержав не стільки вовни, скільки начувся галасу. Не виключена можливість, що зворот виник внаслідок перекручення слова «*Schererei*» – «стриження». Первісне значення звороту було: багато метушні під час стриження овець і мало вовни. Його переносне значення: багато галасу даремно; з великої хмари малий дощ; багато дива, мало млива; діла на копійку, а балачок на карбованець [11, 21].

Полювання, рибальство послужили базою виникнення багатьох яскравих прислів'їв: *Die Raben müssen einen Geier haben* – для того й муха на світі, щоб ліниви вдень не спали [12, 119]; *Klingt es nicht, so klappert's doch (unter den Blinden ist der Einäugige König* [12, 387] – На безриб'ї і рак риба. *Viele Hunde sind des Hasen Tod* [12, 354] – Де багато собак, там зайцю смерть. *Zwei Hunde an einem Bein kommen selten überei* [12, 354] – Два ведмеді в одному барлогу не живуть.

Розвиток науки, культури, мистецтва викликав до життя таке прислів'я: *Wer A sagt, muß auch B sagen* [12, 29]. Прислів'я зафіксоване в XVI столітті. Воно запозичене з лексики початкової школи. Його значення: хто сказав А, повинен сказати Б; взявся за гуж, не кажи, що не дуж; завів пісню, то й веди до кінця.

З практики судочинства та канцелярського життя походять вирази: *Die Sonne bringt es an den Tag* [61, 66]. Сонце відіграло велику роль у здійсненні судочинства в давні часи. Так, суд міг відбуватися тільки при сонячному світлі; свідків приводили до присяги лицем до сонця; запитуючи рішення суду, суддя повинен був стояти, повернувшись лицем до сонця і т. д. Звідси і значення виразу: правда і з дна моря виринає; вийде наверх, як олива на воді. Римованим варіантом цього прислів'я є наступне: *Es kommt alles an den Tag, was unterm*

Schnee verbogen lag [6, 132]. Die Ahle im Sack verrät sich durch ihre Spitze [6, 24] – це аналог українського прислів'я: шила в мішку не сховати.

Зміст звороту «Aller guten Dinge sind drei» пов'язаний з числом «drei» [6, 127]. Як відомо, число три, як і число сім, мало магічне значення. Слово «Ding» у звороті виступає в своєму первісному значенні – «суд».

Згідно з правилами судочинства, обвинуваченого тричі викликали на суд – (zum Ding). Якщо він не з'являвся, то справа вирішувалась у його відсутність й часто не на його користь. Якщо ж він з'являвся в суд після третього виклику, то міг розраховувати на більш сприятливе рішення. Звідси значення звороту: бог трійцю любить.

Ідіоматичні звороти, прислів'я, що відображають специфічні галузі діяльності людини, соціальні умови її життя тощо, є в переважній більшості національно замкнуті фразеологічні одиниці. Проте є ідіоми, у яких образ не затемнений, він ще відчувається. Походження таких зворотів не пов'язане з законами розвитку даної мови, а також з якими-небудь специфічними національними рисами народу. У таких зворотах відображається загальний характер розвитку законів мислення, спільність життєвих умов багатьох народів, тому такі фразеологізми трапляються і в інших мовах. Поряд з німецькими прислів'ями: Man muss das Eisen schmieden, solange es heiß ist; Lügen haben kurze Beine; wer lügt, der stiehlt [11, 22] існують відповідні вирази в українській мові: куй залізо, поки гаряче; брехнею далеко не зайдеш; хто бреше, той і краде.

Слід зауважити, що виникнення окремих прислів'їв не пов'язане з фаховою діяльністю людини, вони з'явилися внаслідок узагальнення різних життєвих спостережень: Der eine hat die Mühe, der andere schöpft die Brühe [11, 23] – до готового хліба знайдеться губа.

Джерелом поповнення фонду фразеологічних одиниць є також художня та публіцистична література. Літературні цитати, авторські афоризми широко використовуються у мові. Відірвавшись від своїх першоджерел, вони перетворюються на сталі словосполучення. Наприклад: Geteilte Freude ist doppelte Freude, geteilter Schmerz ist halber Schmerz [12, 224]. А прислів'я:

Gemeinsam Unglück rüstet wohl – поділена радість – подвійна радість, поділене горе – півгоря можна сміливо вважати близьким йому за значенням.

Слід зазначити, що посилення на певного автора того чи іншого вислову не завжди може бути точним, оскільки зворот міг існувати вже у мові, а даний автор лише першим вжив його у своєму творі.

Окрему групу становлять прислів'я, утворення яких пов'язане з забутими історичними фактами або подіями. Тут в основі лежить не літературний твір або висловлення якої-небудь видатної особи, а поодинокий факт або подія. Наприклад: Erst abwarten, dann Tee trinken! (також abwarten und Tee trinken) [12, 36] (дослівно: спочатку почекати, потім уже чай пити). Вираз вживається з 20 - 30х років XIX століття. В той час були дуже модні так звані «естетичні бесіди за чашкою чаю» (ästhetische Tees). Чай на цих бесідах подавали дуже пізно. Це й послужило основою для переосмислення звороту, який в сучасній мові означає: більше терпіння; запасемося терпінням; поживемо – побачимо.

Отже, як внутрішні процеси розвитку мови, так і зовнішні суспільні фактори життя і діяльності людини відіграють вирішальну роль у виникненні прислів'їв та подальшому розвитку фразеології. Прислів'я завжди залишаються актуальними, відображаючи багатий історичний досвід народу. Ці стислі лаконічні вислови, що з'явилися багато століть тому, пов'язані з трудовою діяльністю, побутом і культурою людей, а також завжди відображають правдиві явища.

1.3 Класифікація прислів'їв та приказок

Вислови, що мають фразеологічний характер, класифікують не тільки відповідно до джерел їх походження, а й до сфер людської діяльності, особливостей життя, природних явищ тощо [2, 242]. Виділяють наступні ідейно-тематичні групи приказок і прислів'їв:

1) Біблійні прислів'я (the laborer is worthy of his hire, a soft answer turned away wrath);

2) гроші (money can't buy everything, a bad penny always comes back, he that will steal a pin will steal a pound, money doesn't grow on trees);

3) негативні риси людей, втілені в образі тварин (curiosity killed the cat, birds of feather fly together, if you want pretence to whip a dog say that he ate a frying pan);

4) позитивні риси людей (the early bird catches the worm, a friend in need is a friend indeed, honesty is the best policy);

5) ставлення до праці (a rolling stone gathers no moss, a bad shearer never had a good sickle);

6) здоров'я (an apple a day keeps the doctor away, just what the doctor ordered, laughter is the best medicine);

7) погода (red sky at night; nature abhors a vacuum; if there were no clouds, we should not enjoy the sun);

8) прислів'я про час (time flies, time is the greater healer, other times, other manners);

9) сфери людської діяльності (to be all at sea, a man who sails under false colors) та інші.

Згадуючи про основні сфери занять людини, необхідно вказати на класифікацію фразеологізмів Сміта Л. П. [53, 243]. Лінгвіст виділяє приказки та прислів'я, що використовують у своєму мовленні моряки, рибалки, мисливці, які знають особливості і умови їх праці. Окрім цього, дослідник згадує групи слів, що асоціюються з морем та життям моряків. В англійській мові існує немало таких приказок і прислів'їв. Сьогодні, деякі з них вже не мають прямого відношення до морської тематики або ж мореплавців. Наприклад: to sink or swim означає отримати поразку або перемогти; in deep water – у проблемі чи небезпеці; to be in the same boat with somebody – бути у ситуації, у якій люди ділять складнощі і небезпеку; to bow the storm – здаватися [53, 243].

Кунін О. В., досліджуючи фразеологічні одиниці, створив класифікацію приказок та прислів'їв відповідно до структурно-семантичних типів.

Відтак, приказки з постійною залежністю компонентів поділяються на розповідні, питальні, спонукальні, окличні та наказові (наприклад, спонукальна приказка: *power to your elbow* – «бажаю успіхів»). А прислів'я, на відміну від приказок, не можуть бути заперечними (приклад розповідного прислів'я: *all cats are grey in the dark* – «всі кішки сірі вночі»).

Англійські прислів'я достатньо різноманітні за своїм змістом. Вони охоплюють всі аспекти життя англійського народу [34, 255].

У прислів'ях ми часто зустрічаємо не дуже добру оцінку багатим людям: *one love for the reach and another for the poor* – «для бідних один закон, для багатих інший»; *a thief passes for a gentleman when stealing has made him reach* – «зłodія називають джентльменом, коли він стає багатим».

Засуджується війна: *war is sweet to them that know it not* – «війна приємна тим, хто її не знає», *war is the sport of kings* – «війна – забава для королів».

Висміюються дурні: *give a fool rope enough, and he will hang himself* – «дай дурневі можливість, він сам себе погубить»; *he who is born a fool is never cured* – «дурнем народився, дурнем і помре».

Критикуються ледарі: *idleness is the root of all evil* – «ледарство – джерело всіх гріхів».

Прислів'я вчать бути економним: *a penny saved is a penny gained; take care of the pence and the pounds will take care of themselves*.

Стверджують, що без праці не буде результату: *he that would eat the fruit must climb the tree*.

Серед англійських прислів'їв є навіть консервативні по змісту, а інколи і антинародні. Прикладом консервативного прислів'я може бути наступне, що взято з Біблії: *spare the rod and spoil the child* – «пошкодуєш різку, зіпсуєш дитину». Буржуазна мораль відображається у прислів'ї: *he that will steal an egg will steal an ox* – «хто вкрав яйце, може вкрати і вола» [33, 255].

1.4 Національна культура через призму прислів'їв та приказок

Національно-культурна семантика мови найбільш повно та яскраво виявляється у таких одиницях мови, як фразеологізми та мовні афоризми, що включають прислів'я, приказки та крилаті вирази. Саме цей шар мови безпосередньо відображає немовну дійсність, називає предмети та явища навколишнього середовища, фіксує зміст, який стосується умов життя народу – носія тої чи іншої мови, є дзеркалом національної культури. З допомогою фразеологічних одиниць, які не перекладаються дослівно, а сприймаються переосмислено, посилюється естетичний аспект мови.

Складові мовних афоризмів «прислів'я та приказки – це усні та короткі вислови, які брали свій початок з фольклору, в узагальненому вигляді констатують властивості людей або явища, що дають їм оцінку і запропонований образ дій».

Однак, звертаючись до прислів'їв та приказок, навряд чи можна обійтись без тлумачення даного мовного явища великим поціновувачем В. І. Даля, визначення якого є найбільш повними, точними і виразними. На думку В.І. Даля : «При таком понятии о пословице мы должны согласиться, что она не сочиняется, а вынуждается силою обстоятельств, как крик или возглас, невольно сорвавшийся с души; это целые изречения, сбитые в один ком, в одно междометье. Сборник же пословиц – свод народной опытной премудрости и суемудрия, это стоны и вздохи, плач и рыдания, радость и веселие, горе и утешение в лицах; это цвет народного ума, самобытной стати; это житейская народная правда, своего рода судебник, никем не судимый. «Что не болит, то и не плачет»; что не дошло до народа, не касалось житья-бытья его, то не шевелило ни ума, ни сердца его и того в пословицах нет; что впуталось, добром либо лихом, в быт его, то найдете и в пословице... Кто ее сочинил – не ведомо никому; но все ее знают и ей покоряются. Это сочинение и достояние общее, как и самая радость и горе, как выстраданная целым поколением опытная мудрость, высказавшаяся таким приговором. Сочиненная же тогда только становится пословицею, когда пошло в ход, принято и усвоена всеми» [16, 11].

Відображаючи найрізноманітніші аспекти життя народу, в прислів'ях знаходить своє відображення і потреба в них людей: Приказка – квіточка, прислів'я – ягідка; Без прислів'я не проживеш; Прислів'я не дарма мовиться; З приказки слів не викинеш.

Важливість прислів'їв і приказок як країнознавчо значущих одиниць мови важко переоцінити. «Історик шукає в прислів'ях і приказках свідоцтво про далеку старовину і пам'ятних подіях давнини. Юрист цінує прислів'я і приказки як неписані закони народного життя. Етнограф вбачає в народних висловах і влучних образних визначеннях і характеристиках відображення вже зниклих звичаїв і порядків. Філософ через прислів'я та приказки намагається зрозуміти лад народного мислення» [1, 7].

Думка В.Г. Костомарова і Е.М. Верещагіна про те, що «національно-культурна семантика мови – це продукт історії, і чим багатша історія народу, тим яскравіше і набагато змістовніші стройові одиниці мови», може бути в рівній мірі застосована як до влучної української мови, так і до багатих прислів'ями німецької та англійської мов. У кожній з цих мов прислів'я і приказки є мовною творчістю народу; вони містять як універсальні знання та уявлення, так і національно-специфічні і, таким чином, країнознавчо-цінні, століттями накопичені досвід, відчуття і світогляд, властиві вже окремо взятому народу [7, 88].

Прислів'я та приказки – широко розповсюджений жанр усної народної творчості. Вони супроводжують людей з давніх часів. Такі виразні засоби, як точна рима, проста форма, стислість, зробили прислів'я і приказки стійкими, легко запам'ятовуваними і необхідними в мові.

Прислів'я та приказки – стародавній жанр народної творчості. Вони виникли у далекі часи, і беруть свій початок ще з сивої давнини. Багато з них з'явилися ще тоді, коли не було писемності. Тому питання про першоджерела залишається ще відкритим. Можна виділити такі основні джерела виникнення англійських прислів'їв і приказок: народне, літературне, біблійне походження, запозичення і використання цитат Шекспіра в якості прислів'їв і приказок.

Прислів'я слід відрізнити від приказок. Головною особливістю прислів'я є її закінченість і дидактичний зміст. Приказка відрізняється незавершеністю умовиводу, відсутністю повчального характеру [37, 83]. Зазвичай в якості приказок наводяться такі вирази, як:

When pigs can fly («коли рак на горі свисне»)

When two Sundays come together («тоді це буде як дві неділі разом зійдуться»)

Іноді дуже важко відрізнити прислів'я від приказки або провести чітку межу між цими жанрами. Приказка межує з прислів'ям, і в разі приєднання до неї одного слова або зміни порядку слів приказка стає прислів'ям. В усному мовленні приказки часто стають прислів'ями, а прислів'я – приказками [43, 109]. Заслужують на увагу ті виражальні засоби, за допомогою яких можливо досягнути стійкості або запам'ятовуваності прислів'їв і приказок. Одна з таких засобів – це точна або асонансна рима:

Little strokes fell great oaks («вода й камінь точить»)

A stitch in time saves nine («тихше їдеш, далі будеш») [51, 91].

Проста збалансована форма прислів'їв і приказок є найбільш часто вживаним прийомом, наприклад:

More haste, less speed («тихше їдеш, далі будеш ; то спішить, той людей смішить »)

Easy come, easy go («що легко дістається, то легко витрачається; легко нажито – легко прожито»)

Like father, like son («яблуко від яблуні недалеко падає»)

Стислість є суттєвим аспектом запам'ятовуваних висловлювань. Слід зазначити, що прислів'я і приказки небагатослівні, більшість із них містять не більше п'яти слів:

Boys will be boys («хлопчаки є хлопчаки»)

Dead men tell no tales («мерці не розповідають казок»)

Better late than never («краще пізно, ніж ніколи»)

Practice makes perfect («практика – шлях до досконалості»)

Джерела виникнення прислів'їв та приказок найрізноманітніші. Щоб стати прислів'ям, висловлювання повинно бути сприйнято і засвоєно простими людьми. При цьому першоджерело висловлювання часто забувається. Джерела виникнення прислів'їв та приказок найрізноманітніші.

Перетворившись на прислів'я, воно стає частиною суспільної свідомості; промовляючи прислів'я неважливо, хто її придумав. Можна безпомилково припустити, що будь-яке прислів'я було створене певною людиною за певних обставин, однак для дуже багатьох застарілих прислів'їв джерело їх походження повністю втрачене. Тому правильніше буде сказати, що прислів'я і приказки мають народне походження, що їх першоджерело знаходиться у колективному розумі народу. У безлічі висловлювань, що підсумовують повсякденний досвід, значення слів, мабуть, переростало в форму прислів'я поступово, без будь-якого очевидного оголошення. Фраза «*Make hay while the sun shines*» – Коси, косо, доки роси ; Куй залізо, поки не згасло, що бере своє походження з практики польових робіт, є прикладом такого прислів'я. Будь-який фермер відчуває правоту цієї думки, не обов'язково виражається саме цими словами. Але після того як багато сотень людей висловлювали цю думку багатьма різними способами, після багатьох спроб і помилок ця думка набула, нарешті, своєї запам'ятої форми і почала своє життя в якості прислів'я. Подібним чином, висловлювання «*Do not put all your eggs in one basket*» – Не клади всі гроші в одну кишеню; Не клади всі яйця в одну корзину, виникло в результаті практичного досвіду торгових взаємин.

З іншого боку, так само очевидно, що багато прислів'їв були створені цілком певними розумними людьми. Якщо це траплялося з людьми в усному варіанті, то, звичайно, не залишалося ніяких записів засвідчуючих цей факт, але якщо це відбувалося з людиною, яка мала звичку записувати свої думки, то в деяких випадках можна дошукатися до першоджерела прислів'я.

Загалом, справедливо буде припустити те, що більшість прислів'їв абстрактного характеру брали початок свого існування саме таким шляхом. Наприклад, «*The end justifies the means*» – «мета виправдовує засоби», що

виникає з теологічної доктрини сімнадцятого століття, або золота думка «The wish is father to the thought» – «чого хочеться, в те й віриться», яка вперше була висловлена Юлієм Цезарем, або ж висловлювання «A soft answer turns away wrath» – «Лягідна відповідь гнів відвертає, а слово вразливе гнів підіймає», безсумнівно, запозичене в своїй завершеній формі з Біблії. Але хто може сказати, що ці прислів'я не стали частиною усної традиції ще задовго до того, як вони знайшли свою письмову форму.

Багато висловлювання з літературних творів час від часу використовуються в якості прислів'їв, але так і не стають ними, залишаючись на півдорозі між цитатою і прислів'ям. До їх числа відносяться, наприклад, такі:

The wages of sin is death – заплата за гріх – смерть

No man but a blockhead ever wrote except for money – треба бути круглим ідіотом, щоб писати не заради грошей

Таким чином, прислів'я мають рухливість і знаходяться у постійному русі. До них постійно додаються застарілі.

Часто вживаються ідіоматичні звороти, схожі на прислів'я, вони повинні бути відокремлені від самих прислів'їв. «To cry for the moon» один з таких оборотів. Сам по собі він не дає ніякої поради і не містить застереження, тому не є прислів'ям. Але його легко можна перетворити на прислів'я, надавши форми поради, наприклад:

«Don't cry for the moon» або «Only fools cry for the moon» – не вимагай неможливого.

Англійська мова дуже багата ідіоматичними виразами, прислів'ями та приказками, які постійно зустрічаються в літературі, в газетах, у фільмах, радіопередачах та на телебаченні, а так само у повсякденному спілкуванні англійців, американців, канадців, австралійців. Англійська ідіоматика, дуже різноманітна, досить складна для тих, хто вивчає англійську мову. З відомих науці мов немає таких, в яких би зовсім не було ідіом, фразеологічних зворотів, прислів'їв і приказок. Але англійська мова обійшла всіх.

Прислів'я та приказки – є невід'ємним атрибутом народного фольклору, і в свою чергу, атрибутом культури даного народу, несуть в собі відбиток життя тієї нації, до якої вони належать, це спосіб мислення і характер народу.

Прислів'я та приказки різноманітні, вони знаходяться ніби поза часового простору. Дійсно, в який би період ми не жили, прислів'я, і приказки завжди залишаються актуальними, що залишаються завжди доречними. У прислів'ях і приказках висвітлено багатий історичний досвід народу, уявлення, пов'язані з трудовою діяльністю, побутом і культурою людей. Правильне й доречне використання прислів'їв і приказок надає мові неповторну своєрідність і особливу виразність.

Порівняння прислів'їв та приказок різних народів засвідчує, як багато спільного мають ці народи, що, в свою чергу, сприяє їх кращому взаєморозумінню та зближенню. Необхідно відзначити, що багато англійських і українських прислів'їв та приказок багатозначні, що робить їх важкими для тлумачення і порівняння. При відборі українських відповідностей для англійського прислів'я обов'язковим критерієм був збіг одного зі значень (як правило, головного). Тим не менш, важливо пам'ятати, що, складаючись в різних історичних умовах, англійські і українські приказки та прислів'я для вираження однієї і тієї ж або схожою думки часто використовували різні образи, які, в свою чергу, відображають різний соціальний устрій і побут двох народів і часто не є абсолютними еквівалентами.

Наприклад, прислів'я: «The glass is always greener on the other side of the fence». Дослівний переклад цього прислів'я звучить так: Трава завжди зеленіша по той бік паркану. Але в українській мові такого прислів'я немає, зате є інше прислів'я: «Добре там, де нас нема».

Загалом, ці два прислів'я еквіваленти за змістом. Але дослівний переклад українського прислів'я буде звучати так: «Life is better, where we are not present».

Виявлення таких особливостей національної історії та побуту, спостережень і узагальнень, зроблених різними народами і відображених у мові у формі прислів'їв і приказок, і є предметом дослідження, проведеного за

допомогою порівняльного аналізу українських, німецьких та англійських прислів'їв і приказок із застосуванням лінгвокраїнознавчого коментаря.

Лінгвокраїнознавчий коментар розкриває національні особливості сприйняття позамовних факту, заповнює відсутні фонові знання, необхідні для розуміння незнайомих реалій, а також виявляє специфічно національні, культурно-побутові чи інші конотації.

1.5 Вираження емоційного стану мовними засобами

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки особлива увага приділяється вивченню емоційно-чуттєвого аспекту комунікації, спрямованого на виділення та опис особливостей взаємозв'язку емоційних переживань людини з її когнітивною сферою та комунікативною поведінкою [8, 205].

Найкращий засіб передачі емоційних переживань, які безпосередньо є складовою частиною культури будь-якого народу, є використання мовних засобів. Засоби вербальної концептуалізації емоцій представлені одиницями різних мовних рівнів, найбільш комунікативними з яких є лексичні та фразеологічні одиниці [35, 207].

Слід зауважити, що приказки та прислів'я на позначення емоційно-чуттєвої сфери людини й досі залишаються недостатньо вивченими з точки зору їх функціонування та перекладу. В першу чергу це пов'язано із відсутністю єдиної, несуперечливої теорії емоцій [20, 116].

В. Панфілов вважає, що в мовних засобах фіксуються швидше не самі емоції, а розумовий зміст про них – саме він у відповідних випадках входить в лексичне значення [44, 100]. Це справедливо і по відношенню до значення.

Емоції – форма відношення людини до навколишньої дійсності, що завжди супроводжується оцінкою [27, 49].

Емотивність – це емоційність в мовному значенні, тобто чуттєва оцінка об'єкту, вираз мовними або мовленнєвими засобами відчуттів, настроїв,

переживань людини [44, 153]. Емотивність завжди експресивна та оціночна, але не навпаки.

Для того, щоб провести повний аналіз особливостей функціонування приказок та прислів'їв, які виражають почуття та емоції людини на культурно-історичному розвитку англійської мови, слід скористатися класифікацією Ізарда К. Є. [24, 242], яка дасть змогу систематизувати досліджуваний матеріал завдяки її логічній структурованості.

За класифікацією Ізарда К. Є. [24, 242] на тематичне поле фразеологічних одиниць «Емоції та почуття людини» в англійській мові можна виділити 10 тематичних груп:

- 1) зацікавленість і збудження;
- 2) задоволення і радість;
- 3) здивування;
- 4) горе та страждання;
- 5) гнів і лють;
- 6) відраза та гидливість;
- 7) презирство та зневага;
- 8) страх і жах;
- 9) сором і сором'язливість;
- 10) провина та каяття.

Оцінний компонент досліджуваних фразеологічних одиниць стає основою для розподілу предикатів емоційного стану на три основні групи:

- а) позитивні (перші дві групи класифікації);
- б) нейтральні (третя група);
- в) негативні (решта груп).

За характером оцінного компонента кількісно переважають емотивні концепти, які виражають саме негативні почуття та емоції. Проте, цей факт не зменшує ролі позитивних емоцій у житті людини, у якому завжди наявна складна система почуттів, яка прагне до переваги позитивних і витіснення негативних емоцій [35, 204].

Висновки до 1 розділу

Отже, прислів'я та приказки належать до фразеологічних одиниць і позначають найрізноманітніші сторони життя людей. Приказка, на відміну від прислів'я не має дидактичної мети і навіть може бути частиною прислів'я.

Власне англійські, німецькі прислів'я та приказки відображають загальну культуру та досвід англійців та німців, вони є національним кодексом життя. Вони мають різноманітні джерела походження, а зокрема з Біблії, прислів'я і приказки Шекспіра, запозичення з інших мов, усталення висловів інтелігентних людей, які характеризували епоху.

Стосовно тематики прислів'їв та приказок англійської мови, вони охоплюють значну кількість насущних проблем. Серед них такі: праця, гроші, буденні проблеми, здоров'я, негативні чи позитивні риси людей тощо.

Варто зазначити, що Кунін О. В. вніс значний вклад у дослідження приказок та прислів'їв сучасної англійської мови, таким чином характеризуючи їх не тільки відносно граматичної структури, а й значення [34]. Мовознавець стверджував, що прислів'я і приказки повинні вивчатися і у фольклорі, і у фразеології, проте з різних точок зору. У фразеології вони вивчаються як одиниці фразеологічного фонду мови, наділені своєрідними семантичними, стилістичними, а також структурними особливостями [34, 213].

Прислів'я та приказки – це стійкі вислови у формі синтаксично завершеного речення, які породжуються усною народною творчістю або запозичуються з певних літературних джерел, втрачаючи зв'язок із цими джерелами [40, 72]. Прислів'я та приказки – фрагмент мовної картини світу. Вони виникають не стільки для того, щоб описувати світ, скільки для того, щоб його інтерпретувати, оцінювати і виражати до нього суб'єктивне відношення.

Окрім свого смислового навантаження, вони роблять нашу мову яскравою й виразною. Прислів'я народів світу мають багато спільного, але поряд з цим існують так звані специфічні особливості, які належним чином характеризують колорит самобутньої культури певного народу, його багатовікову історію. В

прислів'ях співіснують глибоке значення і народна мудрість, джерельна база яких взята з народної поетики і фольклору.

Вони надають нам можливість відстежити розвиток культури, традицій й історії народу, пізнати, що таке добро і зло, відчутти, що прислів'я, як невичерпні джерела мудрості, є чудовим засобом для виховання у людині почуття гідності, духовності.

Отже, як внутрішні процеси розвитку мови, так і зовнішні суспільні фактори життя і діяльності людини відіграють вирішальну роль у виникненні прислів'їв та подальшому розвитку фразеології. Прислів'я завжди залишаються актуальними, відображаючи багатий історичний досвід народу. Ці стислі лаконічні вислови, що з'явилися багато століть тому, пов'язані з трудовою діяльністю, побутом і культурою людей, а також завжди відображають правдиві явища.

РОЗДІЛ 2.

ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК

2.1. Труднощі перекладу англійських та німецьких прислів'їв та приказок

Багато лінгвістів говорять про неможливість перекладу прислів'їв та приказок. Все це, саме через їхню складність і особливо із-за метафористичного характеру, який робить їх невимовними, а тільки розглядати їх в якості поезії, яка в свою чергу може здаватися дуже складною для перекладу. Однак ця унікальна неможливість зазвичай обмежена для прислів'їв, які відображають культурну специфіку суспільства та загалом людей. Навіть ті лінгвісти, які сприймають можливість перекладу, відмічають, що це один із найскладніших видів перекладу. Переклад прислів'їв належить до літературного перекладу, при цьому близько пов'язаний з поетичним. Він демонструє майже всі труднощі характерні для даного типу перекладу, не згадуючи вже про специфічні, які походять від притаманних особливостей прислів'їв. Оскільки вважають, що прислів'я є фразеологічними одиницями, їхній переклад має також багато спільного з перекладом сталих виразів та ідіом [68].

Кожна мова відрізняється багатством прислів'їв та приказок, які відображають мудрість і дух певного народу. Взагалі прислів'я та приказки це – особливий вид сполучень. Їхньою важливою особливістю є часткова або повна невідповідність плану зміста до плану вираження, що й визначає їхню специфіку. Саме це впливає на вибір прийомів та спосіб перекладу.

Необхідно відмітити, що неминучою складністю при перекладі є національно-культурні відмінності між близькими за значеннями фразеологізмами у різних мовах. Часто зустрічається така ситуація, коли вони співпадають у певному сенсі, але мають різну емоційну функцію або стилістичне забарвлення [54, 78].

До труднощів перекладу також можна віднести той факт, що іноді прислів'я та приказки мають декілька відповідностей, а саме як в оригіналі, так і в перекладі.

Більшість прислів'їв та приказок можливо з легкістю перекласти на українську мову : «seize the bull by horns», що значить «брати бика за роги», як бачимо ніяких складних трансформацій не було виконано; але якщо брати до уваги інші приклади, то вони потребують деякого пояснення, так як іноді вони взагалі не мають нічого спільного з українськими висловленнями, хоча звісно ж іноді можна здогадатися, що саме хотіли передати в англomовному вираженні. Наприклад, найбільш широковживана приказка англ. : «between the devil and the deep sea» [62, 41]; нім. «Er steckt zwischen Hammer und Amboß» [63] яка перекладається на українську як «між двох вогнів». Але в англійській мові дослівний переклад «між двох вогнів» звучить як «між дияволом і морською безоднею», а в німецькій мові «бути між молотом і ковадлом» – означає теж саме, що й вислів з грецької міфології ««пербувати між Сциллою і Харибдою» і не потребує більш докладного пояснення.

Труднощі перекладу німецьких та англійських прислів'їв та приказок виникають, виникали і будуть виникати завжди. І якщо враховувати всі особливості будь-якої мови, то перекладати взагалі те, що вважають частиною культури одного народу на іншу мову, це дійсно дуже складна робота [4, 186].

Наприклад є дуже відоме прислів'я в українській мові : «Чия б гарчала, а твоя б мовчала». Таке ж прислів'я в англійській мові звучить так : «The pot calls the kettle black» [66], але якщо дане прислів'я перекласти дослівно як : «горщик називає цей чайник чорним», то можна зробити висновок, що переклад взагалі не має ніякого відношення до прислів'я, і тому значення та сенс такого перекладу незрозумілий. Якщо для англійців значення прислів'я зрозуміле, то для українців це прислів'я здається чимось зовсім новим, тому значення при використанні дослівного перекладу передається не завжди повністю. Таким чином, потрібно шукати український еквівалент : «Чия б гарчала, а твоя б мовчала». Так чи інакше переклад з української мови на англійську буде також звучати для англійців

незрозумілим : «anybody's cow may moo, but your one should be quiet» [69]. Як бачимо, оригінал англійського прислів'я набагато відрізняється від останнього варіанту. Для порівняння, візьмемо також це прислів'я на німецькій мові : «Wer im Glashaus sitzt, soll nicht mit Steinen werfen» [17, 105]. Дослівний переклад звучить як : «Хто сидить у скляному будинку, не слід кидатися камінням», з якого впливе зовсім третє, інше прислів'я, яке теж не зрозуміле для українців. Розглянувши дане прислів'я у різних мовах, можливо зробити висновок, що кожен народ має свою культуру, свої образи, свою картину світу. І те, що є закономірним, загальноживаним для одного народу, частіше є незрозумілим або чужим для іншого, тому проблема при перекладі даного прислів'я в тому, щоб знайти правильний еквівалент у кожній мові.

Розглянувши декілька прислів'їв та приказок, їх можна поділити на певні категорії:

- Німецький або англійський варіант, повністю відповідає українському;
- Німецькі та англійські прислів'я та приказки, які частково однаково перекладаються на українську;
- Німецькі або англійські прислів'я та приказки взагалі не відповідають еквівалентам в українській мові.

Беручи до уваги всі вищевказані проблеми перекладу та їхні особливості, можливо в рамках цього аналізу сформулювати основні правила перекладу прислів'їв та приказок :

- Найліпшим рішенням при перекладі, залишається пошук аналогічних прислів'їв та приказок. У випадку їхньої відсутності, прислів'я та приказки використані у мові оригіналу, можливо перекласти за допомогою аналогічної мовної одиниці, хоча вона буде побудована на іншій словесно-образній основі.
- Калькування або дослівний переклад (але як було виявлено у вище наведених прикладах, такий метод не завжди є умісним та фективним) .

- Якщо тексти мають культурно-історичний характер, то використовують калькування поряд з поясненням, можливо у коротшій формі ніж в оригіналі. Переклад такого типу називають паралельним.
- Якщо у мові перекладу немає відповідної мовної одиниці, то потрібно шукати відповідні за значенням та забарвленням слова, їх можна назвати частковими еквівалентами потрібної мовної одиниці.

Кочерган М. П. зазначає, що переклад прислів'їв та приказок поділяється на 3 групи [29, 187].

Перша група, це такі прислів'я та приказки, які зазвичай повністю співпадають з українським варіантом ; а саме за формою, тобто за складовими компонентами та образом, який описується і за змістом. Наприклад:

анг. мова	нім. мова	укр. мова
All that glitters is not gold	Es ist nicht alles Gold, was glänzt	Не все те золото, що блищить

анг. мова	нім. мова	укр. мова
As a man sows, so shall he reap	Wie man den Acker bestellt, so trägt er / Wie man's treibt, so geht's / Wie die Saat, so die Ernte / So wie der Mann geraten, wird ihm die Wurst gebraten	Як посієш, так і пожнеш

Друга група, це прислів'я та приказки, які співпадають за змістом, але відрізняються своїм образом, який знаходиться в їхній основі. Наприклад :

анг. мова	нім. мова	укр. мова
Too many cooks will spoil the broth	Viele Ärzte heilen übel	У семи няньок дитя без носа /

		Сім баб – сім рад, а дитина без ока
--	--	-------------------------------------

Вище вказаний приклад, перекладається саме такими відповідником, який закріпився у мові перекладу, у такому випадку дослівний переклад, тобто калькування є недоречним, оскільки прислів'я буде виглядати для носія мови чимось новим та незнайомим.

Третя група, це прислів'я та приказки, для яких у мові перекладу взагалі відсутні їхні відповідники, а саме ні за образом, ні за змістом. Такі прислів'я та приказки перекладаються описовим перекладом або псевдоприслів'ям. Наприклад: «Little pitchers have long / wide ears» [22, 124] – «Діти люблять слухати розмови дорослих ; В малих дітей великі вуха».

В. Виноградов зазначав з цього приводу, що зазвичай використовують п'ять можливих способів перекладу прислів'їв:

1. **Повний відповідник (еквівалент)**, коли в мові перекладу є прислів'я, рівнозначне за значенням, функцією і стилістичними характеристиками до оригінального прислів'я і повністю співпадає з ним або в основі своїй за образним змістом. Іншими словами, метафора, поміщена в прислів'я, повинна спиратися на ідентичні образи [9, 190].

Якщо говорити про еквівалентність, то потрібно розуміти збереження стилістичної, семантичної, змістовної інформації, яка є в мові оригіналу та перекладу. Взагалі еквівалентність оригіналу та перекладу – це спільність у розумінні інформації, яка знаходиться у тексті, включаючи й ту інформацію, яка має свій вплив як на розум так і на почуття реципієнта, і яка не лише виражена експліцитно у тексті, але й віднесена до підтексту імпліцитно.

Використовуючи даний спосіб лексична образність прислів'їв не зникає, але можливі певні зміни у структурі самого речення.

Наприклад :

It is never too late to learn / Zum Lernen ist niemand zu alt. – Вчитись ніколи не пізно.

A friend in need is a friend indeed / Den Freund erkennt man in der Not. – Друзі пізнаються в біді.

Don't change horses in midstream / Mitten im Strom soll man nicht die Pferde wechseln. – На переправі коней не міняють.

Strike while the iron is hot / Mann soll das Eisen schmieden, solange es heiß ist. – Куй залізо, доки гаряче.

Two heads are better than one / Zwei Köpfe sind besser als einer. – Одна голова добре, а дві краще.

Money can't buy happiness / Mit Geld kann man kein Glück kaufen. – За гроші щастя не купиш.

Like father, like son / wie der Vater, so die Buben. – Який батько, такий син.

Breaking is not making / Zerstören ist leichter als aufbauen. – Руйнувати – не будувати.

There is no smoke without fire / Feuer macht Rauch / Kein Rauch ohne Feuer. – Немає диму без вогню.

One must howl with the wolves / Mit den Wölfen muss man heulen – З вовками жити – по-вовчому вити.

A wolf doesn't steal where he lives / Kluger Dieb hält sein Nest rein – Там вовк не бере, де сам живе.

Never look a gift horse in the mouth / Einem geschenkten Gaul sieht man nicht ins Maul – Дарованому коневі в зуби не заглядають.

Аналізуючи даний спосіб перекладу, можна стверджувати, що лексична образність прислів'їв та приказок не втрачається, але все таки при такому способі перекладу порушується сама структура речення, яка й є різницею або відмінністю від перекладу з використанням прийому калькування.

Існують також такі прислів'я та приказки, які можуть у різних мовах співпадати, оскільки своїм джерелом мають загальний прообраз та як часто це зустрічається, вони виявляються запозиченнями з різних мов, а найчастіше з латинської чи грецької.

Приведемо наступні приклади :

Time is money / Zeit ist Geld. – Час – гроші.

Knowledge is power / Wissen ist Macht. – Знання – сила.

Better late than never / Besser spät als nie. – Краще пізно, ніж ніколи.

Health is better than wealth / Geld und Gut liebt man sehr, aber die Gesundheit noch viel mehr. – Здоров'я краще багатства.

All cats are grey in the dark / In der Nacht sind alle Katzen grau. – Вночі усі коти сірі.

All roads lead to Rome / Alle Wege führen nach Rom / Alle Flüsse fließen ins Meer. – Усі дороги ведуть у Рим.

Іноді можна знайти і повні еквіваленти, а саме серед інтернаціональних прислів'їв, вони ж у свою чергу мають міфологічне та біблійне походження.

Наприклад :

A lie to save / eine Lüge zum Wohl des Belogenen. – Брехня у порятунк.

Man does not live by bread alone / der Mensch lebt nicht vom Brot allein . – Не хлібом єдиним живе людина.

Wolf in sheep's clothing / ein Wolf im Schafpelz. – Вовк в овечій шкурі.

Keep as an apple of an eye / wie seinen Augapfel hüten. – Берегти як зіницю ока [31, 94].

Часом прислів'я та приказки в німецькій, англійській та українській мовах можуть бути схожими за стилістичним забарвленням, за лексикою, але більшість із них мають свої певні особливості, які відсутні у кожній із мов, тому еквіваленти перекладу прислів'їв та приказок є лиш приблизними. Саме тому дані прислів'я та приказки перекладаються за допомогою часткових еквівалентів.

2. При **частковому еквіваленті**, прислів'я мови перекладу еквівалентне прислів'ю оригіналу за значенням, функціями і стилістичним забарвленням, але відрізняється своїм образним змістом [9, 190]. В таких прислів'ях можуть зустрічатися лексичні відмінності, а також відрізняються образи, які лежать в їхній основі, та все таки вони іноді співпадають за змістом.

Наприклад :

Like water off the duck's back / Er schüttelt's ab wie der Hund den Regen. – Як з гуски вода.

To kill two birds with one stone / zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen. – Одним пострілом двох зайців убити.

A bird in the hand is worth two in the bush / Besser ein Spatz in der Hand, als eine Taube auf dem Dach. – Краще синиця в руках, ніж журавель у небі

To buy a pig in a poke / die Katze im Sack kaufen. – Купити kota в мішку.

A drop in the bucket / Ein Tropfen auf den heißen Stein. – Краплина в морі.

To be born with a silver spoon in one's mouth / Unter einem guten Stern geboren sein / Er sitzt dem Glücke im Schöße. – Народитися в сорочці.

Geese with geese and women with women / Topf von Ton und Topf von Eisen sollen nicht zusammen reisen. – Знайся кінь з конем, а віл з воллом.

Rome was not built in a day / Auch Rom ist nicht an einem Tag erbaut worden. – Не одразу Рим будувався.

Actions speak louder than words / Taten sprechen lauter als Worte. – Не по словах судять, а по ділах.

Make hay while the sun shines / Nutze den Augenblick. – Коси, коса, поки роса.

To teach the dog to bark / Er lehrt die Fische schwimmen und die Tauben fliegen. – Не вчи рибу плавати.

It is enough to make a cat laugh / Da lachen die Hühner. – Курям на сміх.

One swallow does not make a summer / Was hilft der goldene Kragen, wenn nichts im Magen. Одна ластівка весни не робить.

Every bird likes its own nest / Jedem Narren gefällt seine Kappe / Jedem Vogel gefällt sein Nest / Jeden dünkt seine Eule ein Falke / Jeder Krämer (Kaufmann) lobt seine Ware / Jeder Schäfer lobt seine Keule. – Кожен кулик своє болото хвалить.

Time cures all / Andere Jahre, andere Haare. – Час – найкращий лікар.

Dog doesn't eat dog – Вовк вовка не кусає.

Geese with geese and women with women – Знайся кінь з конем, віл з воллом, свиня з свинею, рівня з рівнею.

The leopard cannot change its spots – Вовк линяє, а натури не міняє.

Вище вказані прислів'я мають деякі відмінності на лексичному рівні.

Аналогами можуть бути також часткові еквіваленти, які не співпадають за образами, але мають схожість за змістом. При використанні даного методу, зміна образу пов'язана зі збереженням забарвлення, саме він надає перекладу певної емоційності. Трапляються такі прислів'я в різних мовах, коли аналоги образів кардинально відрізняються або взагалі не мають нічого спільного, та в той же час виконують одну функцію, в певних ситуаціях.

Наприклад:

A good riddance to bad rubbish /gehe mit Gott, aber geh. – Баба з воза – кобилі легше.

The grass is always greener on the other side of the fence / Aus anderer Schuesseln schmeckt es immer besser / Schön ist es auch anderswo, und hier bin ich sowieso. – Добре там, де нас нема.

Diamond cut diamond / Hart gegen hart niemals gut ward / Es geht hart auf hart. – Найшла коса на камінь.

Safety is in number / Ein Mann, kein Mann. – Один у полі не воїн.

First come, first served / Früh zu Bett, früh wieder auf, macht gesund und reich in Kauf / Morgenstunde hat Gold im Munde / Früh nieder und früh auf verlängert den Lebenslauf. – Хто рано встає, тому Бог дає.

Every cloud has a silver lining / Jeder Nachteil hat auch seinen Vorteil / Jedes Ding hat zwei Seiten / Freud und Leid sind nahe Nachbarn. – Нема лиха без добра.

If you dance, you must pay the fiddler / Man muss die Biene mit dem Stachel nehmen / Wer den Gaul mietet, muss ihn auch füttern. – Любиш кататися, люби і саночки возити.

To lock the stable-door after the horse is stolen / Zu geschehen Dinge soll man das Beste retten / Begangene Tat leidet keinen Rat. – Після бійки кулаками не махають.

Every miller draws water to his own mill / Das Hemd ist näher als der Rock. – Своя сорочка ближча до тіла.

Rain before seven, fine before eleven / rin in die Kartoffeln, raus aus den Kartoffeln / Heute so, morgen so. – Сім п'ятниць на тиждень.

Приклади вище вказаних прислів'їв перекладаються такими відповідниками, які мають аналоги саме в мові перекладу, їх неможливо перекладати дослівно, оскільки втрачається зміст сказаного і для носіїв іноземної мови, такий переклад є незрозумілим і навіть є чимось новим. Тому при перекладі прислів'їв та приказок важливо дотримуватись певних принципів, та реалій які є важливими для тієї чи іншої мови. Розглядаючи таке прислів'я як : «No song, no supper» звучить дослівно на українську як : «немає пісні, тому немає вечері», але такий дослівний переклад звичайно відсутній в українській мові, тому схожим аналогом перекладу є : «хочеш їсти калачі, не лежи на печі» або «під лежачий камінь вода не тече». Як бачимо нічого спільного з піснею укр. варіант перекладу не має. В німецькій мові подібне значення передається такими словами : «Arbeit bringt Brot, Faulenzen Hungersnot» [71, 406], що в перекладі: «праця приносить хліб, а лінь - голод». За змістом прислів'я в різних мовах схоже, але лексичний склад значно відрізняється. Потрібно також акцентувати увагу на те, що німецьке та англійське прислів'я більш конкретне та точне, а в українській «під лежачий камінь вода не тече» зміст прислів'я дещо філософський та узагальнений. Тож як бачимо, що завжди потрібно підбирати відповідник таким чином, щоб він відповідав загальним нормам у мові перекладу.

Розглянемо наступну англійську приказку : «a little bird told me», а в німецькій : «Ein kleines Vögelchen hat mir gezwitschert» що в дослівному перекладі маємо : маленька пташка мені розповіла або нацвірінькала, але подібне значення в українській мові звучить як : « сорока принесла на хвості» або «пташка наспівала» . Аналог та переклад приказки з легкістю можна зрозуміти оскільки образи закладені в ній схожі до українських.

Іноді дуже важко віднайти необхідний відповідник, оскільки англійські та німецькі прислів'я та приказки передають лише свої культурні особливості, таким чином трапляються випадки, коли використовується антонімічний

переклад, тобто позитивне прислів'я в мові оригіналу може відповідати негативному в тексті перекладу і навпаки негативне відповідати позитивному.

Наприклад :

A lone sheep is in danger of the wolf – Дружній череді вовк не страшний

Slow at meat, slow at work – Хто скоро їсть, той скоро робить

A rolling stone gathers no moss – На однім місці і камінь травою обростає

Тож, розглянувши наведені приклади, можна сказати, що вони характерні тільки для англійської мови, оскільки передають певні особливості своєї культури, які відсутні в українській. Тому для перекладу прислів'їв такого типу необхідно зрозуміти та переосмислити кожен з його компонентів.

Узагальнюючи даний спосіб перекладу, необхідно відмітити, що при його використанні лексична відповідність втрачається. Бачимо, що при перекладі за допомогою часткового відповідника прислів'я мови перекладу залишається еквівалентним прислів'ю у мові оригіналу за стилістичним забарвленням, сенсом, функціями, та все ж таки втрачається образна відповідність.

3. Перекладаючи прислів'я часто використовується **прийом калькування** або дослівний переклад. Калька не зазнає особливої ритмічної та метафоричної організації. Прислів'я відтворюється у майже дослівному вигляді, і сам контекст підказує, що читач має справу зі стійким зворотом, який відтворюється за оригіналом. При калькуванні можливо збереження іншомовного колориту та реалій [9, 190].

Наприклад :

Who chatters with you, will chatter of you. – Той, хто плете плітки з вами, буде плести і про вас; тримайся подалі від пліткарів.

Judge not of men and things at first sight. – Не суди про людей і про речі з першого погляду.

We soon believe what we desire / wir glauben gern, was wir wollen. – Ми охоче віримо тому, чого бажаємо.

Times change and we change with them / Die Zeiten ändern sich, und wir ändern uns mit Ihnen. – Часи змінюються, і ми змінюємося разом з ними.

Never put off till tomorrow what you can do today / Verschiebe nie auf morgen, was du heute kannst besorgen / Aufschub bringt Gefahr. – Ніколи не відкладай на завтра те, що можеш зробити сьогодні.

A wolf in sheep ' s skin - Вовк в овечій шкурі ;

As hungry as a wolf - Голодний як вовк ;

A man is a wolf to a man - Людина людині вовк ;

Neither fish nor flesh - Ні риба ні м'ясо ;

Fish begins to stink at the head - Риба починає псуватися з голови.

4. **Псевдоприслівниковий відповідник** допомагає у тих випадках, коли перекладач вважає, що доцільно використовувати прислів'я мови оригіналу або коли в ній взагалі немає повного або часткового еквіваленту. У такому випадку перекладач вигадує прислів'я, передаючи його без змін або з деякими змінами образного змісту оригінального прислів'я, але при цьому зберігаючи його значення [9, 191]. Під час створення такого несправжнього прислів'я використовуються образні та звуко-ритмічні засоби. Словосполучення стилізується під прислів'я, тому у читача повинно складатися враження, що вигадане прислів'я існує в мові перекладу, або ж це іноземне прислів'я, яке передається методами рідної мови при цьому зберігаючи ознаки та характеристики прислів'я . Щодо лексичного фонду у таких прислів'ях він не зберігається, а навіть взагалі змінюється та відрізняється від оригіналу. Такі псевдоприслів'я часто зустрічаються у творах художньої літератури, оскільки іноді взагалі відсутні еквіваленти деяких прислів'їв, тому перекладач повинен використати саме такий метод перекладу та вигадати свій варіант, а не тому, що немає бажання віднайти необхідний відповідник.

Наприклад англійське прислів'я : «women are as changeable as weathercocks» [67], до нього було створено псевдоприказковий відповідник, у якому зберігається значення та образна основа оригіналу, що на українській мові звучить як : «жіноче серце м'яке», але якщо вдатися до калькування, то маємо : «жінки мінливі, наче флюгери» [38].

A good riddance to bad rubbish / gehe mit Gott, aber geh – Баба з воза – кобилі легше;

The cat would eat fish and would not wet her feet . – Щоб рибку з'їсти, треба в воду лізти;

Nature draws more than ten oxen – Як вовка не годуй, а він все в ліс дивиться;

An ass is but an ass , though laden with gold – На свиню хоч і сідло надінь, то все конем не буде;

To hold a wolf by the ears – Битись, як риба об лід.

Аналізуючи вище вказані приклади, можна узагальнити, що при використанні такого методу перекладу, майже повністю змінюється лексика прислів'їв або приказок.

Тож необхідно пам'ятати, що перекладати прислів'я та приказки дослівно можливо лише у тих випадках, коли неможливо використати інші способи для відтворення мовою перекладу значення вислову та зберегти основні характеристики та функції, які вони виконують.

5. Ще один перекладацький прийом – **описовий переклад**. Відсутність у мові перекладу необхідних відповідників і неможливість дослівного калькування впливає на вибір саме цього методу перекладу. Він зводиться до тлумачення та пояснення прислів'я , яке у мові перекладу практично перестає існувати як самостійна мовна одиниця і, ніби розчиняється у контексті [9, 192]. Необхідно зазначити, що при використанні описового перекладу неможливо не уникнути як інформаційних та і стилістичних втрат.

Наприклад :

Familiarity breeds contempt. – Чим більше знаєш людину, тим краще бачиш її недоліки / чим більше знаєш, тим менше цінуєш.

Alike every day makes a clout on Sunday / Einerlei Speise jeglichen Tag, selbst nicht des Königs Beichtvater mag. – Одноманітність набридає.

Butter to butter is no relish. – Все одноманітне набридає.

Money spent on the brain is never spent in vain. – Гроші, витрачені на освіту, завжди окупуються / Гроші, витрачені для розвитку розуму, ніколи не витрачені даремно.

That which will not be butter must be made into cheese. – Все повинно використовуватись за своїм призначенням.

Beauty lies in lover's eyes. – Люди здаються красивими тому, хто їх любить.

A watched pot never boils. – Коли чекаєш, час минає дуже повільно.

A little pot is soon hot. – Дурня легко вивести із себе.

Self done is well done. – Добре робиться те, що робиться своїми руками.

Soon learnt, soon forgotten. – Вивчене поспішно швидко забувається.

As the crow flies. – Навпростець.

It is a good fishing in troubled water – В каламутній воді риба ловиться краще.

Im Becher ersaufen mehr als im Meer – В стакані / вині тоне більше людей, ніж у морі.

Під час перекладу прислів'їв та приказок використовуючи при цьому описовий переклад, їхній лексичний фонд лише частково зберігається, а образна лексика порушується.

Розглянувши всі вище наведені приклади, найбільш складними для перекладу є прислів'я, які перекладаються частковими еквівалентами, псевдоприслів'ями та описовим перекладом. За таких методів перекладу дуже складно відобразити образність та емоційне забарвлення прислів'їв, особливо це помітно при використанні описового перекладу.

2.2.Вираження емоційного стану людей у прислів'ях та приказках, порівняльна характеристика

Лінгвістична наука завжди перебуває у певному періоді свого розвитку, на даному етапі неабияку увагу присвячують щодо вивчення емоційної сторони спілкування, яке цілеспрямоване на виявлення характерних особливостей взаємозв'язку між емоційними станами людей та їхньою поведінкою під час спілкування.

Важливість емоційної сфери в житті людини складно переоцінити. Переживання відношення людини до навколишнього світу складає сферу почуттів та емоцій. Виступаючи в якості проявлення потреби – в якості конкретної психічної форми її існування, емоція виражає активний бік потреби [50, 527].

У кожного народу невід’ємною частиною своєї культури присутні певні мовні засоби, які зазвичай є кращими методами для передачі емоційних станів. Засоби або ж методи для передачі емоцій представлені одиницями різних мовних рівнів, найбільш використовуваними у комунікації є саме лексичні одиниці.

Необхідно зауважити той факт, що прислів’я та приказки на позначення емоційного стану людини, на сучасному етапі все ж таки залишаються неповністю вивченими стосовно їхнього перекладу та функціонування в мові.

В.З.Панфілов зазначає з цього приводу, що в мовних засобах фіксуються не лише виключно емоції, а розумовий зміст про них – саме він у певних випадках входить у лексичне значення [44, 100]. І взагалі по відношенню до значення, це справедливо.

Будь-яка мова є інструментом пізнання світу, яка звісно накопичує, зберігає та передає відомості про навколишню дійсність, а також репрезентує і емоції. Мовне оформлення знань, які стосуються емоцій здійснюються за допомогою різних мовних одиниць, кожна з яких за певних обставин передає емоції по різному. Існування в мовах різнорівневих та різностатусних засобів вербалізації емоцій обумовлює складність та важливість унікального фрагменту картини світу, яким є психоемоційна сфера, а також різноманітність задач, які вникають перед людиною під час опису світу.

Прислів’я як завершене речення, вербалізує погляд на емоції через призму розуміння їх суспільством, розуміння, що створилося на основі багатовікового досвіду. Розглядаючи раніше прислів’я та приказки, можна стверджувати, що в системі прислів’їв трьох мов знаходиться відображення всіх базових емоцій, що стверджує відоме положення про універсальну людську мудрість.

Розглядаючи прислів'я та приказки цікавим фактом є те, що більшість із них про печаль та горе. А ось що стосується прислів'їв про радість, то їх значно менше ніж сумних. Пояснюється це характером емоцій. Часто люди сприймають радість як належне, що сприяє діяльності людини. І лише частково бажаємо щось виправити у проявленні даного емоційного становища, оцінити його, підправити або підкреслити його важливість.

It's a poor heart that never rejoices – Серце без радощів, що дім пустий / Хто вміє веселитися, той і горя не боїться.

В житті не лише тільки радощі, а за радістю приходиться біда.

Коли у людини радість, поруч з ним багато друзів; але як часто буває в біді її часто покидають : «Laugh and the world laughs with you; weep and you weep alone» – В радощах знайдуть, а в горі забудуть.

анг. мова	нім. мова	укр. мова
Life is not a bed of roses; life is not all beer and skittles	Das Leben ist kein Ponyhof Das Leben ist kein Kinderspiel	Життя прожити – не поле перейти

Як бачимо образи у прислів'ях збережені, слово «життя» не змінюється в мовах, також головна думка не відрізняється кардинально у всіх трьох прикладах, але при перекладі використано частковий еквівалент.

анг. мова	нім. мова	укр. мова
A friend in need is a friend indeed	Einen Freund erkennt man in der Not [30, 96]	Друзі пізнаються в біді

У наведених прикладах прислів'я повністю співпадають у трьох мовах як за формою, так і за значенням, тому можна говорити про повний еквівалент.

Людина весела, якщо за її душею відсутні будь-які аморальні вчинки. В усіх наведених прикладах схвалюється чесність :

анг. мова	нім. мова	укр. мова
A good conscience is a continual feast	Ein gutes Gewissen ist das beste Ruhekitzen	Чисте сумління душу веселить; Хто чисте сумління має, той спокійно спати лягає

В англійській та німецькій мовах повністю співпадають слова «good conscience» та «gutes Gewissen», а в українській «good та gut» замінили словом «чисте», щодо останньої частини прислів'їв, то їхній лексичний склад також дещо відрізняється, але при цьому збережено смисл і значення від цього не змінилось. Тому можна говорити про повний еквівалент у всіх прислів'ях.

Носії української, англійської та німецької мов вважають гнів негативною емоцією. І тому прислів'я осуджують гнів, вважаючи його короткочасним божевіллям.

анг. мова	нім. мова	укр. мова
Anger is a short madness	Wut ist ein kurzer Wahnsinn	Гнів – короткочасне безумство

Як бачимо переклад з англійської та німецької мов на українську відповідає повним еквівалентам.

Прислів'я вчать не приймати рішень в гніві, особливо карати :

анг. мова	нім. мова	укр. мова
Anger and haste hinder good counsel	Zorn und Haß sind schlechte Ratgeber	Не карай у гніві; Гнів – поганий порадник

Якщо розглянути дослівно приклад англійського прислів'я, то він буде звучати як : «гнів та поспіх заважають хорошій пораді », це ж саме німецьке прислів'я дослівно звучить як : «гнів та ненависть є поганими порадниками» . Як бачимо переклад на українську мову здійснено за допомогою часткового

еквіваленту. За образами та значенням дані прислів'я схожі, але дещо відрізняють лексичний склад, та все ж таки вони несуть у собі загальну єдину думку.

Прислів'я схвалюють уміння переборювати гнів, оскільки його подолання зміцнює людину : «Хто гнів свій долає, міцний буває» – «Let not the sun go down on your wrath».

Також можна називати і більш конкретні дії, які допомагають боротися з гнівом : «Коли розсердишся, порахуй до ста» – : «When angry, count a hundred». В той час, коли людина рахує, вона заспокоюється і забуває причину свого гніву.

В прислів'ях закріпилося розуміння того, що ображеним дістається в житті : «На ображених воду возять» – «Two to one in all things against the angry man».

Більшості людей притаманне почуття **страху**. Прислів'я про страх були складені у різних мовах, а саме у мовах які ми розглядаємо, вони присутні. Інтерпритації страху в українській, англійській та німецькій мовах у більшості випадків схожі. На українській мові, ми говоримо прислів'я : «У страху очі великі». Прислів'я спирається на властивості очей, оскільки від страху очі починають розширюватись і тим самим воно висловлює перебільшення небезпеки, виявлення її там, де вона взагалі відсутня. В англійській мові декілька подібних одиниць, в яких для вираження початкової думки використовуються різні образи, наприклад: очі, ноги та вуха.

Наприклад : «Towards die many times before their death» – «Боягузи вмирають декілька разів»; Fear has big eyes; Fear has magnifying eyes; Fear has a hundred eyes; Fear has a quick ear.

анг. мова	нім. мова	укр. мова
Fear has big eyes / Fear has a hundred eyes	Angst macht auch den Alten laufen Die Furcht hat tausend Augen	У страху очі великі

Як бачимо, англійське прислів'я перекладене на українську методом калькування, чого не можна сказати про німецьке прислів'я «Angst macht auch

den Alten laufen», яке не можливо перекласти дослівно, як : страх змусить також старого бігати. В українській мові є повний відповідник такому німецькому прислів'ю, і виглядає наступним чином : « Зі страху і старий побіжить; Страх має довгі ноги; Хто боїться, тому в очах двоїться». Тому переклад німецького прислів'я на українську мову виконано описовим перекладом.

Для більшості людей правда понад усе, і суд безсильний перед нею :

анг. мова	нім. мова	укр. мова
A good anvil does not fear the hammer	Die Wahrheit scheut kein Gericht	Правда суду не боїться

У наведених вище прислів'ях можна помітити, що німецьке прислів'я перекладене на українську мову за допомогою калькування, тому можна говорити про повний еквівалент. А що стосується англійського прислів'я, то воно перекладене за допомогою описового перекладу. Якщо перекласти дане прислів'я дослівно, то отримуємо наступне: «хороше ковадло молоту не боїться», тому саме неможливість дослівного калькування впливає на вибір саме описового методу перекладу. Дослівно перекладене прислів'я у мові практично перестає існувати як самостійна мовна одиниця і, ніби розчиняється у контексті, тому необхідно знаходити вдалий варіант перекладу для збереження сислу і дотримуватись правил іншої мови.

В прислів'ях закріпилося, що потрібно застерігатись не того, хто прямий та відвертий, а того хто замкнутий, скритний і часто діє тишком-нишком :

анг. мова	нім. мова	укр. мова
Barking dogs seldom bite; Beware of a silent dog and still water; Dumb dogs are dangerous.	Hüte dich vor den Katzen, die vorne lecken und hinten kratzen.	Бійся не того собаки, що бреше, а того, що лащитья

Порівнюючи англійське та німецьке прислів'я, очевидно помітно, що англійське більш схоже за своїм змістом до перекладу на українську, навіть за

образами які знаходяться в основі. А ось образи німецького кардинально відрізняються від попередніх, а саме в прислів'ї зустрічається слово «коти» натомість де в англ. та укр. «собаки», і тому потрібно боятися не «собак, які кусають», а «котів, які дряпаються». Тому можна сказати, що англ. прислів'я загалом відповідає перекладу українського та все ж таки має повний еквівалент, а німецьке має частковий, оскільки прислів'я схожі за значенням, функціями і стилістичним забарвленням, але відрізняється своїм образним змістом, і також очевидні лексичні відмінності між українською та німецькою мовами.

Прислів'я вчать не боятися майбутніх небезпек, які можуть, як часто це трапляється з людьми, бути не такими вже й страшними, наприклад:

анг. мова	нім. мова	укр. мова
The devil is not so black as he is painted	Der Teufel ist nicht so schwarz, wie man ihn malt	Не такий чорт страшний, як його малюють

Розглядаючи прислів'я : «Не такий чорт страшний, як його малюють» у всіх мовах, можна з упевненістю стверджувати, що саме це прислів'я має повний еквівалент у всіх порівнюючих мовах, де воно завжди перекладається калькою.

У ході дослідження даного прислів'я вдалося знайти ще ряд, синонімічних прислів'їв :

Англ. : «The lion is not so fierce as he is painted»

Німец. : «Der Brei wird nicht so heiß gegessen, als er aufgetragen wird»

«Schlägt nicht immer ein, wenn es donnert»

«Geschrei macht den Wolf größer als er ist»

«Nicht jede Kugel trifft, nicht alle Kugeln treffen»

«Hält' nie gar viel auf laut Geschrei: denk', dass ein Teil erlogen sei».

Хто пережив, перетерпів багато труднощів, нещастя, небезпек стає більш обачливішим і навіть боїться того, що може зовсім не приховувати у собі ніякої небезпеки, наприклад :

анг. мова	нім. мова	укр. мова
-----------	-----------	-----------

A burned child dreads the fire	Ein Schiffbrüchiger hat Angst auch vor ruhiger See	Лякана ворона куща боїться
-----------------------------------	--	-------------------------------

Порівнюючи вказані приклади прислів'їв, можна стверджувати, що ні англійський, ні німецькій аналоги не мають слів а ні «ворона», а ні «кущ». «A burned child dreads the fire» у дослівному перекладі звучить як : «Обпечена дитина боїться вогню», а німецьке «Ein Schiffbrüchiger hat Angst auch vor ruhiger See» звучить як : « Хто потерпів від аварії човна, той боїться спокійного моря». Ці аналоги мають подібне і навіть схоже значення, але образи та їхній лексичний фонд відрізняється. Тому, у даному випадку можна говорити про частковий аналог.

У ході дослідження даного прислів'я вдалося знайти ще ряд, синонімічних прислів'їв :

Англ. : «A burnt child fears the fire»

Німец. : «Ein beschossener Hase flieht vor jedem Gebüsch»

«Begossene Hunde fürchten das Wasser»

«Gebranntes Kind scheut das Feuer» – «Обпечена дитина боїться вогню / Обпікся на молоці, то й на воду дме»

«Wo sich der Esel einmal stößt, da stößt er sich nicht wieder» – «Де осел один раз ударився, там вдруге вже не вдариться / Хто ошпарився на молоці, і на воду дмухає / Раз опечешся – другий остережешся »

«Gebrühte Katze scheut auch kaltes Wasser / Gesoffene Katze scheut den kochenden Kessel» – «Ошпарена кішка боїться й холодної води / Хто обпікся на окропі, той і на холодну воду дмухає / Полоханий заєць і пенька боїться»

«Wer sich einmal verbrannt hat, der bläst hernach in die Suppe» – «Хто обпікся на окропі, дмухає на холодну воду / Лякана ворона й куща боїться».

У житті насправді, все відбувається так, що у кого нічого немає, йому немає що втрачати :

анг. мова	нім. мова	укр. мова
-----------	-----------	-----------

The beggar may sing before the thief (the footpad)	Dem Habenichts kann auch der Teufel nichts stehlen	У неімущого і чорт нічого не вкраде; Хто нічого не має, той нічого не втратить; Голий – як той святий: лиха не боїться
--	--	--

Говорять, що багатим людям не солодко жити, тому що їм страшно і вони бояться, що злодії можуть викрасти їх багатство :

анг. мова	нім. мова	укр. мова
A great fortune is a great slavery	Den Reichen flieht der Schlaf	Багатому не спиться, багатий злодія боїться; Від багатого сон тікає

Прислів'я попереджують, іноді друг може виявитися небезпечнішим ніж ворог : «False friends are worse than open enemies» – «Бійся друга, як ворога».

В англійській та українській мовах є прислів'я, які стосуються **сорому**. Носії цих мов стверджують, що сором можливо перетерпіти, він не настільки небезпечний: «Blush like a black (blue) dog; The cat shuts its eyes when stealing (while it steals) cream» – «Сором не дим – очей не повиїдає».

Одне із головних властивостей української душі – совісність. Сором і совість в українців взаємопов'язані : « Є совість – є сором, а сорому немає – і совісті немає». Англійці вважають, що цих двох понять вже давно не існує, совість і сором були давно повішені: «Conscience was hanged long ago».

В прислів'ях обговорюється бідність, у всіх трьох мовах вважають, що: «Бідність – не порок, а нещастя»

анг. мова	нім. мова	укр. мова
Poverty is not a shame, but the being ashamed of it is	Armut – ist kein Laster	Бідність – не порок, а нещастя;

		Бідність – не порок, а гірше нещастя
--	--	--------------------------------------

Взагалі розглядаючи прислів'я про сором, то все ж таки їх більше в українській мові, напевно це від того, що українці більш емоційні, совісні та відкриті, а прислів'я більш експресивні та емоційніші. Порухення будь-яких норм українці переживають болючіше, обговорюють їх всим світом і засуджують, наприклад: сором – це та ж сама смерть.

Хоча українці та англійці не вважають бідність соромом, але в українців більш відчутніше потрапити між багатством та злиденністю, про що і свідчить прислів'я : «І двері багатих соромляться жебраків».

Емоційний стан, який є само покаранням за порушення існуючого правопорядку, моральних, етичних та релігійних розпоряджень, тлумачать як провина або гріх. Емоція провини тягне за собою каяття. Гріх, провина, каяття – це все відбивається у трьох мовах. Особливо багато прислів'їв в українській мові про гріх, як віруючих, та людей які переживають свої гріхи емоційно.

Наприклад українські та англійські прислів'я стверджують, що всі мають гріхи, в чомусь винні : «Many without punishment, none without sin» – «Ми всі не без гріха» . І в українських, і в англійських прислів'ях є порада не грішити: «Каяття – це добре, але краще не грішити» – «Repentance is good but innocence is better / Keep out of harm's way».

Прислів'я говорять про те, що українці та англійці віддають перевагу жити в бідності, а ніж в гріхах : «A good name is better than riches / Cheats never prosper» – «Добра слава краще багатства / Грошей ні гроша, та слава хороша / Краще бути бідняком, ніж розбагатіти з гріхом».

Прислів'я закликають визнати провину, оскільки той, хто розкаюється, того не карають :

Прислів'я закликають визнати провину, оскільки той, хто розкаюється, того не карають :

анг. мова	нім. мова	укр. мова
A fault confessed is half redressed	Beichte macht leichte;	Покірної голови меч не січе;

	Abbitte ist die beste Buße	Покірної голови й меч не йме
--	-------------------------------	---------------------------------

Англійці - законопослушні громадяни, вони не виправдовують злочин і прагнуть того, щоб відплата відповідала провині: «The greater the crime, the higher the gallows; Crime doesn't pay» – «Злочин ніколи себе не виправдовує».

Нечисленні прислів'я про **презирство**, поодинокі про огиду, оскільки презирство та огида – це не норма міжособистісних відносин. Презирство виникає до людини, яка чимось відрізняється від власного уявлення про правильність, норму:

анг. мова	нім. мова	укр. мова
A sow is no match for a goose; Oil and water don't mix	Topf von Ton und Topf von Eisen sollen nicht zusammen reisen	Гусак – свині не товариш

З певним презирством говорять про тих, хто починає щось судити про чужі вчинки, хоча при цьому сам себе в чомусь заплямував:

анг. мова	нім. мова	укр. мова
The pot (calling (calls) the kettle black! The devil rebuking sin	Wer im Glashaus sitzt, soll nicht mit Steinen werfen	Чия б гарчала, а твоя б мовчала

Зневажають тих, хто намагається потрапити у певне суспільство, при цьому маючи ті якості, які кардинально відрізняють його від членів цього суспільства: «лізе в вовки, а хвіст собачий». Презирство пов'язане з почуттям зверхності; прислів'я забороняють представникам нижчих соціальних шарів осуджувати те, що виходить за рамки їхнього образу життя :

анг. мова	нім. мова	укр. мова
-----------	-----------	-----------

Those that live in glass houses should not throw stones	Draußen hat man tausend Augen, daheim kaum eins	Чия б гарчала, а твоя б мовчала ; У чужому оці і порошинку бачить, а в своєму і сучка недобачає; Чуже бачить під лісом, а свого не бачить під носом
---	---	---

Людина часто відчуває **огиду** до іншої і далеко не завжди показує чи якое проявляє свою огиду, саме через це, прислів'я які інтерпретують саме почуття огиди, поодинокі в українській і практично відсутні як у німецькій так і в англійській мовах.

Мотиваційний стан у людській діяльності визначається як **інтерес**. Так як прислів'я зазвичай несуть у собі повчання, то звісно, інтерес в них фіксується рідко.

В прислів'ях порівнюється діяльність за бажанням з діяльністю за необхідністю і підтверджується, що бажання обумовлює великий успіх:

анг. мова	нім. мова	укр. мова
Desire has no rest; Desire is stronger than compulsion	Leidenschaft oft Leiden schafft	Охота гірш неволі

Бажання може бути дуже сильним, але можливості виконати його взагалі ніякої: «полювання смертне, та доля гірка». А англійці стверджують, якщо маєш інтерес то, можливість реалізувати його завжди знайдеться: «Nothing is impossible to a willing heart; Where there's a will, there's a way»

анг. мова	нім. мова	укр. мова
-----------	-----------	-----------

Nothing is impossible to a willing heart; Where there's a will, there's a way	Hat man nur erst die Grütze, so findet sich auch der Löffel	Була б охота, а можливість завжди знайдеться
---	---	--

В англійських прислів'ях відбивається страх того, що інтерес може перетворитися у пристрасть, жагу, яка може керувати людським життям : «Passion will master you, if you do not master your passion».

Негативну оцінку містять у собі прислів'я про різновиди інтересів – допитливість.

анг. мова	нім. мова	укр. мова
Curiosity killed the cat; Too much knowledge makes the head bald	Viel Wissen macht Kopfweh	Багато знати будеш – скоро постарієш

Короткочасним несподіваним емоційним станом є **здивування**. Характер цієї емоції суперечить духу прислів'їв, оскільки в них відображається багатостолітній досвід , а саме ця реакція є миттєвою. Її важко передбачити. Більше того напхати її в потрібне русло. Ось навіне, саме тому, прислів'я з емоцією здивування майже відсутні.

Отже, прислів'я, являючи собою особливу форму презентації знань про емоції, є найціннішим джерелом відомостей про людину, її емоційного світу та менталітету. Унікальна людська думка і унікальний творчий початок існують століттями у прислів'ях, переходячи із покоління в покоління.

Німецькі, українські та англійські творці прислів'їв відрізняються за духом. Українці більш емоційніші ніж німці та англійці, вони нестримані та виплескують назовні всі свої емоції. Англійці та німці стриманіші. Образний поетичний лад мислення породжує значну кількість прислів'їв. Схильність до

понятійних і однозначних визначень англійців та німців зумовлює обмеження останніх.

Погляд на той чи інший стан людини у англійців, німців та українців, оцінка того чи іншого стану, тієї чи іншої емоції у дечому схожі. Як одні так і інші вважають, що без радощів порожнеча у серці; гнів – короткочасне божевілля, подолання якого похвально; почуття страху властиво більшій частині людей, а також властиво перебільшувати небезпеку; сором можливо стерпіти; всі мають гріхи, каються за для того, щоб уникнути покарання; інтерес, зацікавленість визначає насамперед успіх і т.д.

Міра і ступінь прояву емоцій у трьох народів різні. Українці можна сказати дуже емоційний народ, вони впадають у журбу, відкрито нудьгують по своїй батьківщині на чужині. Гніваються так, що ладні «язик перекусити».

Болісно переживають сором, вони совісні, набожні, необачливі та безтурботні, відважні та сміливі.

Англійці, стримані і скритні, не виставляють свої почуття на показ, «розпрощалися» з соромом і сумлінням. Оскільки англійські, німецькі та українські прислів'я створювалисьв різні суспільно-історичні умови, то в них відображаються деякі особливості організації соціуму носіїв мови, укладу життя, а також звичаї, традиції та повір'я.

Наявність ідентичних прислів'їв у трьох мовах засвідчує однотипність окремих форм образного бачення світу людиною, незалежно від її національної приналежності і одночасно національну своєрідність в інтерпретації побаченого, що проявляється в лексичній організації прислів'їв – у виборі конкретних назв.

Висновки до 2 розділу

Розглядаючи та аналізуючи різні джерела, що вивчають переклад прислів'їв та приказок засвідчує той факт, що переклад прислів'їв та приказок є надзвичайно складною перекладацькою проблемою. Питання щодо перекладу прислів'їв та приказок є дуже важливими як для практики, так і для теорії перекладу. Аналогічний переклад викликає у перекладача певні труднощі, оскільки прислів'я та приказки мають певне забарвлення, образність і при цьому вони досить лаконічні. При відтворенні таких паремій необхідно звертати увагу саме на їхню лаконічність і влучно передати думку, яка лежить в їхній основі. Тому їхня передача з однієї мови на іншу є завданням неабиякої складності. Переклад прислів'їв та приказок з мови оригіналу або навпаки може відбуватися різними способами. У ході роботи було виявлено, що Кочерган М. П. поділяє переклад прислів'їв та приказок на 3 групи. Але основні способи перекладу прислів'їв та приказок були запропоновані В.С. Виноградовим, серед них :

1. повний відповідник (еквівалент);
2. частковий еквівалент;
3. калькування;
4. псевдоприслівниковий відповідник;
5. описовий переклад.

Бажання досягти точності у перекладі не повинно супроводжуватись лише до вибору способу калькування, тому що як калькування так і дослівний переклад спричиняють лише спотворення самого змісту прислів'я і таким чином можна стверджувати, що його самобутність однозначно втрачається. Тому не слід вдаватися до такого способу перекладу, а також і до описового перекладу, тому що при їхньому використанні не досягається мета і не передається національний колорит та стилістичне забарвлення як німецьких так і англійських прислів'їв та приказок.

У ході дослідження прислів'їв та приказок виявлено, що основний їх зміст необхідно перекладати із урахуванням форми, оскільки саме форма прислів'їв та

приказок має певне забарвлення і містить у собі певну інформацію. Інформація закладена у прислів'ях та приказках, іноді може сприйматися саме через форму. Тому перекладаючи такі паремії запотрібне звертати увагу на оригінал та аналізувати його не лише з точки зору комунікативної функції, але й з точки зору їх структури.

Стосовно правильного вирішення питання щодо перекладу прислів'їв та приказок, необхідно перш за все зрозуміти та усвідомити, який із п'яти способів використати, щоб досягти адекватного перекладу. Де можлива заміна деяких елементів прислів'їв та приказок, а де взагалі непотрібно їх перекладати, де можливо використати еквівалент, а де перекласти кожне слово. Тож, розглянувши найрізноманітніші прислів'я та приказки найбільше, що повинно хвилювати, це точна відповідність змісту, збереження стилістичного та емоціонального забарвлення.

Розглядаючи емоційність прислів'їв та приказок, можна стверджувати, що вони є прикладами того, як за допомогою мовних засобів можна влучно виразити різні почуття людей, а саме : радість, інтерес, страх, горе, презирство і т.д. Саме завдяки таким пареміям можна образно, лаконічно і що саме головне, виразити емоційно будь-яку думку. Прислів'я та приказки на позначення емоційного стану людини використовуються доволі часто як у літературній так і розмовній мові. Носії англійської та німецької мов використовують їх у своїй мові не лише задля короткої та доречної характеристики людини, її поглядів на світ та особистих вчинків, а також і для того, щоб підкреслити яким чином відбуваються основні пререживання людини. Тож, як німецькі так і англійські прислів'я та приказки характеризуються певною неординарністю та особливістю мислення свого народу.

ВИСНОВКИ

Прислів'я та приказки відіграють особливу роль в усіх сферах сучасного життя людини. Ми можемо спостерігати їхню актуальність у повсякденному житті, яка визначається їхнім органічним взаємозв'язком з народною розмовною мовою та досить широким застосуванням у різноманітних ситуаціях. Створюючись та накопичуючись віками, прислів'я та приказки являють собою особливу частку культури певного народу, без розуміння і знання якої у більшості випадків неможливо зрозуміти національний склад мислення.

По суті, прислів'я та приказки становлять собою один вид поетичної творчості. Це насамперед стислі та афористичні речення, у яких відбивається життєвий досвід та народна мудрість, які передаються загалом у метафористичній формі.

Можна стверджувати, що вони схожі між собою і становлять по суті одиниць з найпоширеніших видів народної поетичної творчості, який побутував ще в сиву давнину і дійшов аж до нашого часу. Прислів'я висловлюють більш повні, завершені судження, які містять у собі і суб'єкт (те, про що говориться), і предикат (що саме говориться). Як правило, вони містять повчання, пораду, застереження проти чогось, схвалення чогось тощо.

Приказки не мають такого повчального характеру. Вони скоріш є влучними переносними порівняннями, фігуральними зворотами, що використовуються для надання висловлюванню певної емоційності та жвавості, а людині, предмету, дії чи явищу – влучної характеристики. Можна стверджувати, що приказка часто є частиною прислів'я.

Прислів'я і приказки в переважній більшості утворюються самим народом і відбивають найрізноманітніші сторони людського життя, більшу частину з них було популяризовано або створено відомими письменниками та поетами, а також запозичено з інших мов та з Біблії. Чимало українських прислів'їв та приказок створили Т. Г. Шевченко, Л. Українка, М. Вовчок і радянські українські письменники та поети. Розробкою питань теорії фразеології і пареміології займалися також такі вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема Л.Г. Авксент'єв, М.Ф. Алефіренко, О.А. Архангельський, Л.А. Булаховський, В.В. Виноградов, В.Г. Гак, В.С. Жуков, О.М. Мелерович, В.М. Мокієнко, Л.Г. Скрипник та інші. Такі лінгвісти, як Л. Сміт, Ш. Баллі, В.В. Кунін, О.І. Смирницький та Н.М. Амосова досліджували фразеологію англійської мови. Цінний фактичний матеріал знаходимо у працях відомих німецьких лінгвістів К.В. Борхардта, Г. Бюхмана, Я.Л. Грімма, Г.Ф. Зейлера, П.Ф. Клуге, Г. Пауля, К. Пуецфельда, А.А. Ріхтера, О.Г. Шрадера та ін.

Встановити більшу частину джерел виникнення приказок та прислів'їв не можливо, тому що вони виникли ще у давнину, коли взагалі не було писемності. Проте не дивлячись на це, можна виділити декілька з них: Біблія, творчість Шекспіра, інші мови і таке інше.

Розглядаючи різні джерела присвячені перекладу паремій, можливо узагальнити, що адекватний переклад прислів'їв та приказок зумовлює певні труднощі. Відтворення прислів'їв та приказок з однієї мови на іншу можливо виконати використовуючи декілька способів. За основу перекладу різноманітних прислів'їв та приказок було використано п'ять способів перекладу паремій, які запропоновано В.С. Виноградовим: повний відповідник (еквівалент), частковий

відповідник, калькування, псевдоприслівниковий відповідник та описовий переклад.

Проаналізувавши значну частину прислів'їв та приказок, ми дійшли висновку, що при перекладі увагу надають у більшій мірі трьом засобам перекладу, серед них: повному відповіднику (еквіваленту), частковому відповіднику, калькуванню, а псевдоприслівниковий відповідник та відтворення з використанням описового перекладу зустрічаються найменше.

Прислів'я та приказки зумовлюють виразність мови, оскільки вони не оминають емоційної сфери людського життя. В них відображені більшість переживань, з якими дюдина зустрічається у повсякденному житті, і тим самим вносять в нього певні яскраві фарби. Розглядаючи прислів'я та приказки, можна стверджувати, що в системі прислів'їв будь-якої мови знаходиться відображення всіх базових емоцій, що стверджує відоме положення про універсальну людську мудрість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аникин В.П. Мудрость народов // Пословицы и поговорки народов Востока / В.П. Аникин. – М. : Изд-во вост. лит-ры, 1961. – 736 с.
2. Антрушина Г.Б. Лексикология английского языка: учеб. пособ. для студ. / Г.Б. Антрушина, О.В. Афанасьева, Н.Н. Морозова. – М. : Дрофа, 1999. – 288 с.
3. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка : учеб. пособ. / И.В. Арнольд. – М. : Высш. Шк., 1986. – 295 с.
4. Байер Х. Немецкие пословицы и поговорки. / Х. Байер, А. Байер. – М. : Высш. шк., 1989. – 392 с.
5. Берковская С.М. Интонационное оформление пословиц и поговорок в английском языке : автореф. дис. ...канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Берковская С.М. – М., 1956. – 24 с.
6. Бинович Л. Э. Немецко-украинский фразеологический словарь / Л. Э. Бинович, Н. Н. Гришин. Издание второе. – М. : Рус. яз., 1975. – 656 с.
7. Верещагин, Е.М. Язык и культура: лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е.М. Верещагин, В.П. Костомаров. – 3-е изд. – М. : Рус.яз., 1983. – 246 с.

8. Вилюнас В.К. Основные проблемы психологической теории эмоций // Психология эмоций. / В.К. Вилюнас. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. –288 с.
9. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В.С. Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001, – 224 с.
10. Гаврин С.Г. Фразеология современного русского языка: учеб. пособ. по спецкурсу для филол. / С.Г. Гаврин. – Пермь: Русский дом, 1974. – 158 с.
11. Гаврись В. І. Сталі сполучення слів у сучасній німецькій мові / В. І. Гаврись. – Київ : Рад. школа, 1971. – 248 с.
12. Гаврись В.І. Німецько-український фразеологічний словник / В.І. Гаврись, О.П. Пророченко / В 2-х т. – Київ : Рад. школа, 1981. – 382 с.
13. Гак В.Г. Фразеология, образность и культура / В.Г. Гак // Советская лексикография. Сборник статей. – М., 1998. – 144 с.
14. Глущенко Ж.Є. Про англійські прислів'я та приказки / Ж.Є. Глущенко // Англійська мова в початковій школі. – 2012. – № 5. – С. 43-44.
15. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу. Монографія / І.О. Голубовська. – Київ : Логос, 2004. – 284 с.
16. Даль В.И. Пословицы русского народа : сборник В. Даля: В 2 т. / В.И. Даль. – М. : Русская книга, 1999. – Т.1. – 734 с.
17. Денисенко С. Н. Словник-довідник з фразеологічної деривації на основі існуючої фразеології німецької мови зперекладом прикладів на українську та російську мови / С.Н. Денисенко. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. – 288 с.
18. Деркач Н.В. Систематизація жанрових ознак англійського прислів'я / Н.В. Деркач // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : КДПУ, 2009. – Вип. 81(2). – С. 175-181.
19. Дмитренко В.А. Типологические особенности фольклорных комических микротекстов / В.А. Дмитренко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія “Іноземна філологія на межі тисячоліть”. – Харків : Константа. – 2000. – №471. – С. 77-82.

20. Додонов Б.И. Классификация эмоций при исследовании эмоциональной направленности личности / Б.И. Додонов. – М. : Высш. школа, 1975. – 328 с.
21. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки : навч. посіб. / О. Ю. Дубенко. – Київ : Радянська школа, 1973. – 175 с.
22. Дубровин М.И. Английские и русские пословицы и поговорки в иллюстрациях. / М.И. Дубровин. – М. : "Просвещение", 1993. – 349 с.
23. Зубков М. Г. Сучасний англо-український та україно-англійський словник. / М. Г. Зубков, В. К. Мюллер. – Харків : ВД «Школа», 2005. – 768 с.
24. Изард К. Е. Психология эмоций / К.Е. Изард. – Спб. : Питер, 1999. – 460 с.
25. Киченко А.С. Введение в теорию фольклора: учеб. пособ. по спецкурсу. / А.С. Кириченко. – Черкассы: Изд-во Черкасского государственного университета, 1998. – 176 с.
26. Киченко А.С. Мифопоэтические формы в фольклоре и истории русской литературы XIX века. / А.С. Киченко. – Черкассы : Изд-во Черкасского государственного университета, 2003. – 369 с.
27. Козырева М.А. Экспрессивность текста и перевод. / М.А. Козырева. –Казань : КГУ, 1991. – 128 с.
28. Корень О.В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Корень Олена Валеріївна ; Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2000. – 20 с.
29. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. / М.П. Кочерган. – Київ : Видавничий центр "Академія", 2001. – 368 с.
30. Кудіна О.Ф. Перлини народної мудрості : посіб. для студ. та виклад. вищ. навч. закл. / О.Ф. Кудіна, О.П. Пророченко. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. – 320 с.
31. Кузьмин С.С. Русско-английский словарь пословиц и поговорок. / С.С. Кузьмин, Н.Л. Шадрин. – М. : МИК, Лань, 1989. – 357 с.
32. Кунин А.В. Английская фразеология / А.В. Кунин. – М. : Высшая школа, 1970. – 344 с.

33. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / А.В. Кунин. – М. : Высш. шк., Дубна: Изд. центр “Феникс”, 1996. – 338 с.
34. Кунин А.В. Фразеология современного английского языка / А.В. Кунин. – М. : Международные отношения, 1972. – 289 с.
35. Кушнір І.О. Загальне і національн-специфічне у фразеології емоцій / І.О. Кушнір // Наукові записки. Сер. Філологічні науки. – 2008. – С. 203-210.
36. Лановик М.Б. Українська усна народна творчість : навч. посіб. / М.Б. Лановик, З.Б. Лановик. – Київ : Знання-Прес, 2006. – 591 с.
37. Ліждвой М. П. Українські народні прислів'я та приказки в радянську епоху / М. П. Ліждвой. – Київ : Вид-во Акад. наук УРСР, 1962. – 136 с.
38. Льюис К. С. Конь и его мальчик / К. С. Льюис. – М. : Проспект, 2006. – 240 с.
39. Мерзлікіна О.В. Екстралінгвістична зумовленість та комунікативно-прагматичні особливості функціонування прислів'їв у спонукальних мовленнєвих актах // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики / О.В. Мерзлікіна; Київський національний ун-т ім. Т.Г. Шевченка. . – Вип. 2. – Київ : ВПЦ «Київськ. ун-т», 2003. – С. 253–259.
40. Мишко С.А. Лінгвокраїнознавчий аспект у вивченні іноземної мови як чинник розвиваючого навчання / С.А. Мишко. – Київ : Вища школа, 2002. – 153 с.
41. Молчанова Г.Г. Антропонимическая поговорка как иконический знак и культурологический признак / Г.Г. Молчанова // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2004. – № 4. – С. 86-97.
42. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови: підруч. для ін-тів і фак. інозем. мов. / М.І. Мостовий. – Харків : Основа, 1993. – 256 с.
43. Пазяк М. М. Українські прислів'я та приказки: Проблеми пареміології та пареміографії. / М. М. Пазяк. – Київ : Наук. думка, 1984. – 203 с.
44. Панфилов В.З. Философские проблемы языкознания / В.З. Панфилов. – М. : Высш. школа, 1997. – 342 с.

45. Пастушенко Т.О. Архітектоніка етноспецифічного образу людини в англійських пареміях / Т.О. Пастушенко // Наукові записки. Сер. Філологічні науки. – 2005. – № 81 (3). – С. 143-147.
46. Пермяков Г.Л. От поговорки до сказки (Заметки по общей теории клише) / Г.Л. Пермяков. – М. : Издательская фирма «Восточная литература», 1970. – 240 с.
47. Потебня А.А. Из лекций по теории словесности. Басня. Пословица. Поговорка / А.А. Потебня // Высшая школа. – 1990. – С. 90-97.
48. Пропп В.Я. Принципы классификации фольклорных жанров / В.Я. Пропп // Советская этнография. – 2001. – №4. – С. 17.
49. Рогач О.О. Прислів'я та приказки як особливий вид фразеологічних одиниць / О.О. Рогач // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки 2009. – С. 148-150.
50. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2002. – 720 с.
51. Рыбникова М. А. Русские пословицы и поговорки. / М. А. Рыбникова. – М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1961. – 230 с.
52. Селиванов Ф.М. О специфике исторической песни / Ф.М. Селиванов // Советская этнография. – 1964. – №4. – С. 52-67.
53. Смит, Л.П. Фразеология английского языка / Л.П. Смит. – М.: Высшая школа, 1998. – 351 с.
54. Сухенко К. М. Лексичні проблеми перекладу / К. М. Сухенко. – Київ : Київ. Нац. Універ. Ім.Тараса Шевченка, 1992. – 252 с.
55. Тараненко Л.І. Просодичні засоби реалізації зв'язності тексту англійської прозової байки (експериментально-фонетичне дослідження): автореф. дис. ...канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / Тараненко Лариса Іванівна ; Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2003. – 18 с.
56. Тарланов З.К. Русские пословицы: синтаксис и поэтика / З.К. Тарланов. – Изд-во. : Петрозаводский гос. университете, 1999. – 448 с.

57. Телия В.Н. Фразеология в контексте культуры. Научное издание / В.Н. Телия. – М. : “Языки Русской культуры”, 1999. – 115 с.
58. Ужченко В.Д. Народження і життя фразеологізму / В.Д. Ужченко. – Київ : Рад. шк., 1998. – 278с.
59. Черкасский М. А. Опыт построения функционально модели одной частной семиотической системы (пословицы и афоризмы) / М. А. Черкасский // Паремнологический сборник : Пословица. Загадка (Структура, смысл, текст). – М., 1978. – С. 35–52.
60. Чернышева И.И. Фразеология современного немецкого языка / И.И. Чернышева. – М. : Высшая школа, 1970. – 199 с.
61. Шалагина В.К. Немецкие пословицы и поговорки / В.К. Шалагина. – М. : Институт международных отношений, 1962. – 89 с.
62. Шитова Л.Ф. English Idioms and Phrasal Verbs. Англо-русский словарь идиом и фразовых глаголов / Л.Ф. Шитова, Т.Л. Брускина. – 3-е издание. – СПб. : Антология, 2012. – 256 с.
63. Бойко Н.Б. DEUTSCHE SPRICHWÖRTER UND SPRICHWÖRTLICHE REDENSARTEN [Электронный ресурс] / Бойко Н.Б. – Режим доступа: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1140/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%BE%20%D0%9D.%20%D0%92.%20%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B2%27%D1%8F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
64. Дворова К.В. Структурні особливості німецьких прислів'їв про кохання // Borrowing elements'creation in modern English [Електронний ресурс] / К.В. Дворова : Вісник маріупольського державного університету, 2012. – Режим доступу: <http://romanenkoirka.blogspot.com/2013/12/132.html>
65. Метелюк І. В. ДЖЕРЕЛА ПОХОДЖЕННЯ ПРИСЛІВ'ЇВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ [Електронний ресурс] / І. В. Метелюк, Ж. В. Войцішук : Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2013. – Режим доступу:

http://irbis-nbuu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nznuoaf_2013_37_65.pdf

66. A. Margulis, A. Kholodnaya. Russian-English Dictionary of Proverbs and Sayings [Electronic source] / A. Margulis, A. Kholodnaya, 1974. – Available at: https://books.google.com.ua/books?id=rQ9eCgAAQBAJ&pg=PA51&lpg=PA51&dq=the+pot+calls+the+kettle+black+%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%BE+%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C&source=bl&ots=8M5wxuWUtZ&sig=Nc4Ii6iPWwQQPqZ_VC4rTc3-2ao&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjKxu-j9NXeAhVKLcAKHUG2Ah04FBD0ATACegQICBAB#v=onepage&q=the%20pot%20calls%20the%20kettle%20black%20%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%BE%20%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C&f=false
67. S. Lewis The Horse and His Boy [Electronic source] / C. S. Lewis, 2008. – Available at: <http://ru.scribd.com/doc/93138204/The-Horse-and-His-Boy-by-C-S-Lewis>
68. L. Bradeanu. Difficulties and Strategies in the Translation of Proverbs [Electronic source] / L. Bradeanu, 2008. – Available at: <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A2524/pdf>
69. T. Green. The Proverb and Riddle as Folk Enthymemes // De Proverbio. Electronic Journal of International Proverb Studies [Electronic source] / – T. Green, 2000. – Vol. 6. – No 2. – Available at: <http://www.deproverbio.com/DPjournal/DP,6,2,00/PROVERBRIDDLE.html>
70. W. Adler. Why I Never Wrote for Money [Electronic source] / W. Adler., 2015. – Available at: <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/columns-and-blogs/soapbox/article/65584-why-i-never-wrote-for-money.html>
71. Der Große Duden. Redewendungen und sprichwortliche Redensarten Mannheim / Leipzig: Meyers Lixikoverlag, 1992. – 748 s.